

**Biblioteca ASTRA,
Corpul B**

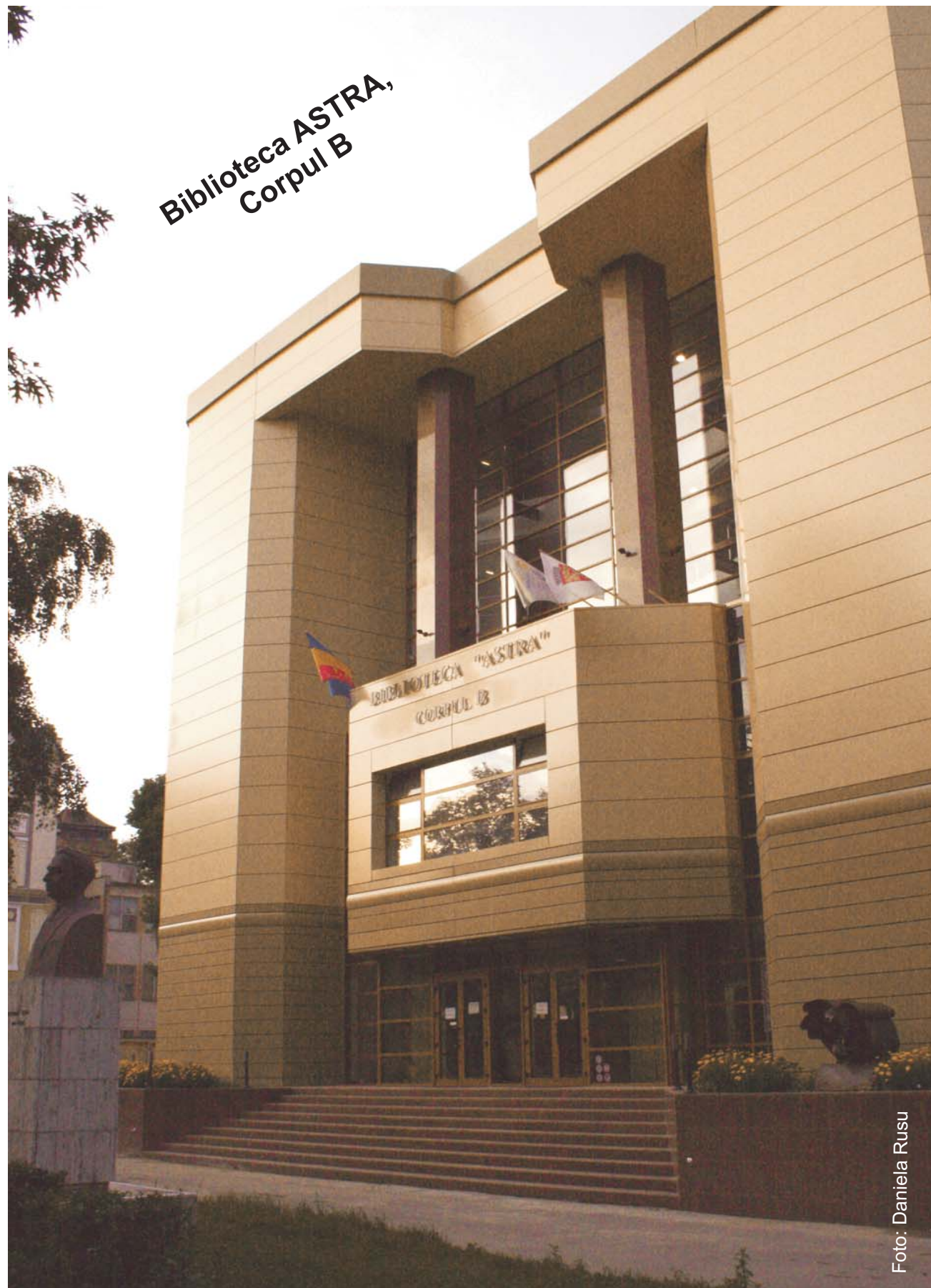
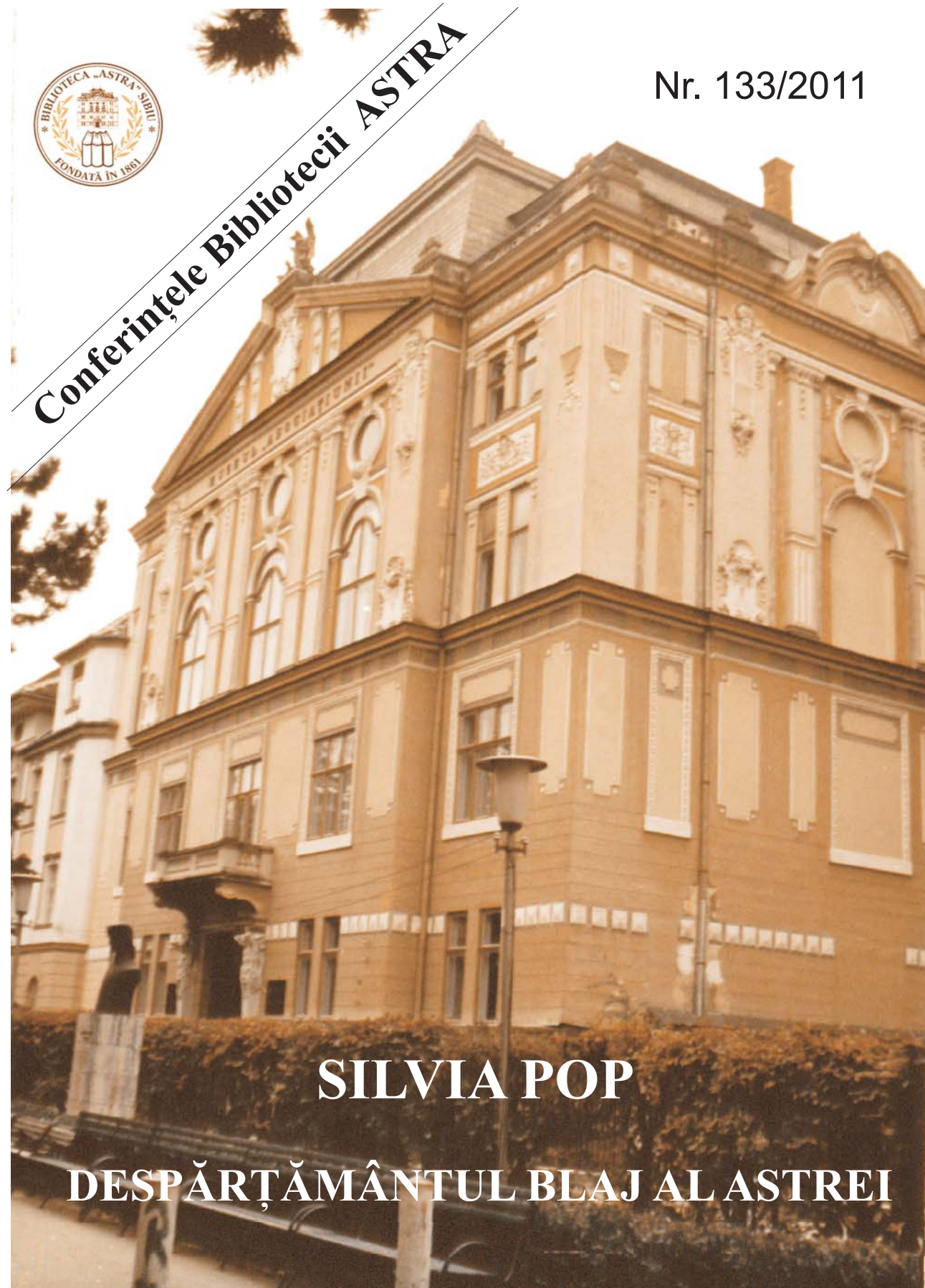

Foto: Daniela Rusu

Conferințele Bibliotecii ASTRA

Nr. 133/2011

SILVIA POP

DESPĂRȚĂMÂNTUL BLAJ AL ASTREI

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ ASTRA SIBIU

**Conferințele Bibliotecii ASTRA:
SILVIA POP: Despărțământul Blaj al ASTREI (1870-2011)**

Coordonatorul colecției: **Onuc Nemeș-Vintilă**
Tehnoredactare computerizată: **Daniela Rusu**
Grafică copertă: **Daniela Rusu**
Lucrare realizată la tipografia Bibliotecii ASTRA
Tiraj: 20 exemplare

*Versiunea în format electronic a conferinței se află la Biblioteca ASTRA,
Compartimentul Colecții Speciale*

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ ASTRA SIBIU

Str. George Barițiu, nr. 5/7
550178 Sibiu/România

Tel: +40 269 210551
Fax: +40 269 215775
Internet: www.bjastrasibiu.ro
E-mail.: bjastrasibiu@yahoo.com

ISSN: **1843 - 4754**

Silvia Pop
(n. 1937)

Date bio-bibliografice

Nume și prenume: POP SILVIA

Adresă: Blaj, strada Tudor Vladimirescu, nr. 64

Telefon: 0258 / 711 484

Data și locul nașterii: 2 iunie 1937, Nădăștia de Sus, județul Hunedoara

Studii: Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, Facultatea de Filologie, Istorie, Filozofie, absolvită în anul 1959

Activitate: președinte al Despărțământului „Timotei Cipariu” Blaj al Asociațiunii ASTRA, animator și editor cultural, fondator și redactor – șef al revistei „Astra blăjeană”, fondator și director al Editurii ASTRA Blaj, inițiator și coordonator al cenaclului literar „Fântâni ale darurilor”. A creat Premiul ASTRA, Despărțământul Blaj din anul 1996 pentru activitate culturală deosebită. A extins activitatea culturală prin reînființarea cercurilor ASTRA din Blaj, Sâncel, Căpâlna de Jos, Biia, Pănade, Jidvei, Cetatea de Baltă, Șona, Cergău Mare, Roșia de Secaș, Ohaba, Crăciunelul de Jos, Bucurdea Grânoasă. A organizat sesiuni științifice, simpozioane, conferințe, seminarii, concursuri, spectacole, concerte, expoziții, tabere de creație, festivaluri. A susținut și coordonat apariția volumelor: „*Biia- 800 de ani. Studiu monografic*”, 2000, Teodor Seiceanu, „*Sâncel – 750 de ani. Studiu monografic*”, 2002, antologiile lirice ale Concursului Internațional de Creație Literară „Veronica Micle”, „*Poeme despre singurătate și dragoste*”, 1999, „*Poemul meu e tânăr*”, 2000, „*Caută-mă printre poezii*”, 2001, „*Mantie de foc. Poezia*”, 2002, „*Minune de gând*”, 2003, „*Poeme de taină*”, 2004, „*Poezia în șapte zile*”, 2005, volumele de debut Daniela Pănăzan, *Dor de Acasă*, Natalia Talmacec, *Întâmplare*, 2003, Daniela Pănăzan, *Psalmodiile Iubirii*, 2004, ca și volumul omagial „*Timotei Cipariu – contemporanul nostru*”, 2005, *Cartea revistei „Astra Blăjeană” (1996-2006), ediție îngrijită și cuvânt înainte de Silvia Pop*, Editura ASTRA, Blaj, 2006, *ASOCIAȚIUNEA ASTRA. Despărțământul Blaj 1870-2005* (coordonator Maria-Daniela Pănăzan), Editura ASTRA, Blaj 2007.

Opera: articole, eseuri, recenzii, note, interviuri, în ziare și reviste ca „Astra blăjeană”, „Revista română”, „Blajul”, „Unirea”, „Alba Iulia”, „Informația de Alba”. În volume: „Blajul și amintirea revoluției”, Blaj, 1998, „Blajul-Dialoguri subiective”, Blaj, 2003.

Referințe:

Ion Brad, scriitor, București

Dumitru Acu, prof. univ.dr., președintele Asociației ASTRA

Ioan Chindriș, istoric, Cluj

Ion Mărgineanu, scriitor, Alba Iulia

Areta Moșu, profesor, Iași

Premii și distincții: membru de onoare al Societății Limba noastră cea Română din Chișinău, Cetățean de Onoare al Asociației ASTRA, Despărțămintele Iași, Năsăud, 1999, Diplomă de Onoare și medalie jubiliară din partea Asociației pentru Literatura Română și Cultura Română „Onisifor Ghibu” Chișinău, 1996, Diplomă din partea Asociației Române pentru Cultură și Artă, Coștei, Iugoslavia, 2000, Premiu de Excelență la concursul de poezie „Efigii lirice”, 2001, Diplomă de Onoare din partea organizatorilor Taberei Internaționale de Artă Plastică „Inochentie Micu Clain” 2001, Premiu și Diplomă de excelență Prefectura Alba 2002, titlul „Professional and business Woman” 2002, Cetățean de Onoare al comunei Sâncel, 2002 și Cetățean de Onoare al Municipiului Blaj, 2003.

Din această serie au apărut conferințele:

Octavian Paler	<i>Autoportret într-o oglindă spartă</i>	1
Constantin Noica	<i>Eminescu – omul deplin al culturii românești</i>	2
Horia Bernea	<i>Evocat de: Andrei Pleșu, Sabin Adrian Luca, Ion Onuc Nemeș</i>	3
Rodica Braga	<i>Anul 2000. Simple exerciții de sinceritate</i>	4
Mircea Braga	<i>Întoarcerea ex- librisului</i>	5
Ion Agârbiceanu	<i>Către un nou ideal – 1931 –</i>	6
Ion Agârbiceanu	<i>Necesitatea din care a răsărit <<ASTRA>></i>	7
	<i>Inaugurarea Bibliotecii ASTRA, Corpul B, 1 ianuarie 2007</i>	8
Pr. acad. Mircea Păcurariu	<i>– Mitropolitul Andrei Șaguna – 200 de ani de la naștere</i>	9
Ioan Lupaș	<i>Viața și activitatea lui Gheorghe Barițiu</i>	10
Victor V. Grecu	<i>Dreptul limbii</i>	11
Antonie Plămădeală	<i>A plecat și Constantin Noica</i>	12

Giovanni Ruggeri	<i>Muzeul de Icoane pe Sticlă din Sibiel</i>	13
Dorli Blaga	<i>În ciuda vremurilor de atunci, viața lui Blaga la Sibiu a fost frumoasă și luminoasă</i>	14
Octavian Goga	<i>La groapa lui Șaguna</i>	15
George Banu	<i>Actorul european</i>	16
Rita Amedick	<i>Podoabe pentru o sfântă a săracilor</i>	17
Basarab Nicolescu	<i>Întrebări esențiale despre univers</i>	18
Vasile Goldiș	<i>La mutarea bustului lui G. Barițiu în fața Muzeului Asociațiunii</i>	19
Eugen Simion	<i>Constantin Noica – arhitectura ființei</i>	20
Jan Urban Jarnik	<i>Un prieten sincer al poporului nostru</i>	21
Al. Dima	<i>George Coșbuc în Sibiu</i>	22
Octavian Goga	<i>Țăranul în literatura noastră poetică</i>	23
Răzvan Codrescu	<i>Doctorul Nicolae C. Paulescu sau Știința lui Scio Deum esse</i>	24
Victor V. Grecu	<i>Identitate. Unitate. Integrare – în spectrul globalizării</i>	25
Remus Rizescu	<i>Compozitorul slovac Jan Levoslav Bella și Sibiul</i>	26
Teodor Ardelean	<i>Limba înainte de toate și în toate</i>	27
Andrei Șaguna	<i>Românii s-au zbatut mai mult pentru limbă decât pentru viață</i>	28

Andrei Bârseanu	<i>Asociațiunea nu va face literatură și știință, ci numai va sprijini literatura și știința</i>	29
Iuliu Moldovan	<i>Problema Munților Apuseni</i>	30
Ion Duma	<i>Eminescu și românii din Ungaria</i>	31
Vasile Ladislau Pop	<i>„Luptele politice nu numai că ne-au răpit timpul, dar au înstrăinat frați de către frați”</i>	32
Vasile Ladislau Pop	<i>“Numai lumina, numai cultura ne poate mântui: cultura și lumina trebuie să ne dea putere în brațe, ca să ne știm apăra viața, și minte și înțelepciune spre a ne ști conserva și înmulți cele trebuincioase întru susținerea vieții”</i>	33
Vasile Ladislau Pop	<i>«(...)În loc de a trage unii într-o parte, alții în alta, în loc de a lucra unii spre stricarea și slăbirea altora ca să ne ridicam persoanele noastre (...)»</i>	34
Sebastian Stanca	<i>Pastelele lui Alecsandri</i>	35
Andrei Bârseanu	<i>„Oamenii mari se cunosc după seriozitatea cu care tratează chiar și lucrurile mici”</i>	36
Andrei Șaguna	<i>„Suntem fiii unei patrii umane, culte și constituționale”</i>	37
George Barițiu, Iacob Bologa	<i>“Nici unu poporu care nu cultiva artile si industri'a, nu are dreptu a se numerá între poporale civilisate”</i>	38
Acad. Radu P. Voinea	<i>Asociațiunea a avut un rol important în realizarea unității spirituale și naționale a</i>	

	<i>tuturor românilor</i>	39
Vasile Ladislau Pop	<i>„Asociațiunea nutrește și conservă spiritul național, cultivă și conservă limba și prin aceasta existența națională”</i>	40
Iacob Bologa, dr. D. P. Barcianu	<i>Înființarea unei școli române de fete în Sibiu</i>	41
Iacob Bologa	<i>Numai dezvoltarea facultăților spirituale, numai luminarea minții, numai cultura cea adevărată, norocesc, fericesc pe om, va noroci și va ferici pe poporul român</i>	42
Iacob Bologa, dr. D. P. Barcianu	<i>Asociațiunea pentru înaintarea în cultură a femeii române</i>	43
Iacob Bologa	<i>Poporul român singur prin cultură poate să se înalțe la acea vază și demnitate care l-ar putea mântui de nenumăratele rele ce-l apasă</i>	44
Iacob Bologa	<i>Asociațiunea este de nespus folos nu numai pentru români ci și pentru popoarele conlocuitoare</i>	45
George Barițiu	<i>Raport general asupra stării Asociațiunii, 1889</i> ...	46
Antonie Plămădeală	<i>Darul Asociațiunii către poporul român</i>	47
Ioan Mariș	<i>Lucian Blaga și Cercul Literar de la Sibiu</i>	48
Ioan Mariș	<i>Lucian Blaga și Cercul Literar de la Sibiu</i>	49
Elena Macavei	<i>Rolul Asociațiunii ASTRA în emanciparea femeii și educația copiilor</i>	50

Ioan Mariș	<i>Lucian Blaga și Emil Cioran (între afinitățile afective și refuzurile selective)</i>	51
Ștefan Pascu	<i>Rolul național-cultural al ASTREI</i>	52
Andrei Șaguna	<i>Munca este onoarea și reputația cea mai mare a omului</i>	53
Timotei Cipariu	<i>Școlile elementare sunt fundamentul culturii naționale și a literaturii naționale</i>	54
Timotei Cipariu	<i>Două gimnazii pentru înaintarea culturii naționale la Năsăud și Blaj</i>	55
Timotei Cipariu	<i>Cauzele naționale, prin bărbați energici, capabili de orice sacrificiu</i>	56
Cristofor I. Simionescu	<i>Astra și Țările Române</i>	57
Mihai Sofronie	<i>Vasile Stroescu, un filantrop aproape uitat</i>	58
Matei Pamfil	<i>Andrei Bârseanu și Asociațiunea</i>	59
Matei Pamfil	<i>Mitropolitul Andrei Șaguna și Asociațiunea</i>	60
Elena Macavei	<i>Călătorie în China</i>	61
Elena Macavei	<i>Glume, anecdote în publicațiile ASTREI</i>	62
Caius Iacob	<i>Matematica românească de la Gheorghe Lazăr la Traian Lalescu</i>	63
Nicolae Nicoară-Horia	<i>Schiță de portret - Atanasie Marian Marienescu –</i>	64

Tatiana Benchea	<i>Creativitatea, izvor de energie</i>	65
Sergiu Găbureac	<i>Crizele și biblioteca publică</i>	66
Mihai Racovițan	<i>Sibiul în anul evenimentelor decisive – 1918</i>	67
Mihai Racovițan	<i>Rosturile Sibiului în revoluția română din Transilvania de la 1848-1849</i>	68
Antonie Plămădeală	<i>ASTRA – Ctitorii și ctitoriile ei</i>	69
Vasile Avram	<i>Sensuri bipolare în poezia lui Blaga</i>	70
Vasile Avram	<i>Ritual pentru Noica</i>	71
Vasile Avram	<i>Codul Eminescu</i>	72
Vasile Avram	<i>Modelul Cioran</i>	73
George Barițiu	<i>Unul din scopurile principale ale școlilor de fete este să împuțineze urmările triste ale blestemului care se numește lux, vanitate omenească, dacă nu le poate paraliza cu totul</i>	74
George Barițiu	<i>Meritul Asociațiunii constă în admirabila sa influență morală care o pătrunde în toate fibrele poporului nostru</i>	75
Diana Câmpan	<i>Constantin Noica – restituri</i>	76
Diana Câmpan	<i>Aventura adevărului fără de sfârșit în cultură; Cultura – o utopie asumată</i>	77
Alexandru Dobre	<i>Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român și</i>	

	<i>Societatea Academică Română</i>	78
Valer Hossu	<i>Episcopul Dr. Iuliu Hossu – Trăirea în jurământul pentru sionul românesc</i>	79
Cornel Lungu	<i>Momente ale participării Sibiului la Revoluția din 1848-1849 în Transilvania. Locul și rolul Comitetului Națiunii Române</i>	80
Cornel Lungu	<i>Din legăturile “ASTREI” cu societăți academice și culturale române și străine 1861-1914</i>	81
Cornel Lungu	<i>Pașii poetului în cetate</i>	82
Ovidiu Hurduzeu	<i>Capitalismul cu conștiință și economia participativă</i>	83
Ion Bianu	<i>August Treboniu Laurian</i>	84
Ilie Moise	<i>Ilie Dăianu și spiritul Blajului</i>	85
Cornel Lungu	<i>Petiția Episcopiei Române Ortodoxe din Statele Unite ale Americii de Nord către președintele Woodrow Wilson</i>	86
Alexiu Tatu	<i>Mihai Viteazul în documentele Serviciului Județean Sibiu al Arhivelor Naționale</i>	87
Bianca Karda	<i>Odiseea plecării unor români ardeleni din județul Sibiu în America (1900-1914) reflectată în presa transilvăneană a vremii</i>	88
Eugenia Crișan	<i>Generalul francez Berthelot și România</i>	89
George Barițiu	<i>Adunarea generală a XXX-a a Asociațiunii</i>	

	<i>Transilvane</i>	90
Constantin Cubleşan	<i>Mihai Eminescu – Ciclul schillerian</i>	91
Constantin Cubleşan	<i>Ion Pop Reteganul – Folclorist și publicist</i>	92
Constantin Cubleşan	<i>Ioan Slavici – portret în oglinda timpului</i>	93
Mircea Braga	<i>Însemnări despre multiculturalitate</i>	94
Marius Laurian	<i>August Treboniu Laurian</i>	95
Keresztes Coloman Stefan, Eugenia Simona Keresztes	<i>Genii ale matematicii la Sibiu: Farkas Bolyai și János Bolyai</i>	96
Alexandru Sterca- Șuluțiu	<i>Nu este sub sóre natiune, care cu mai mare ardóre a animei sê-sí iubésca patrià sí vetr'a strabuniloru sei, cá Romànu</i>	97
Ioan Lupaș	<i>Înființarea „Asociațiunii“ și conducătorii ei</i>	98
Iosif Sterca Șuluțiu	<i>Discursul ținut la inaugurarea Muzeului istoric și etnografic și la deschiderea Expoziției, în 19 August st. N. 1905</i>	99
Ion Onuc Nemeș- Vintilă	<i>Bibliotecile publice din Olanda și misiunea lor: „Să facem o comunitate mai bună”</i>	100
Virgiliu Florea	<i>Anton Pann în reeditarea-model lui M. Gaster (1936)</i>	101
Horst Ernst Klusch	<i>Pe urmele strămoșilor habani</i>	102

Ion Agârbiceanu	<i>Raportul Secretariatului general al Secțiunilor literare-științifice ale „Astrei” dela 6 Iunie 1932 – 27 Mai 1933</i>	103
Liliana Popa	<i>Oameni și cărți în Sibiul de altădată</i>	104
Vasile Crișan	<i>Protecția patrimoniului cultural sibian. Istorie și actualitate</i>	105
George Barițiu	<i>Din istoria Asociațiunii (1861-1888)</i>	106
George Barițiu	<i>Raportul Asociațiunii după 31 ani</i>	107
Werner Schaal	<i>Noua Bibliotecă Universitară a Universității „Lucian Blaga” – Die neue Universitätsbibliothek der Lucian-Blaga-Universität</i>	108
Harion Pușcariu	<i>Cuvântulă Presidială la deschiderea adunărei generale a Asociațiunei transilvane, ținute la 10/22 și 11/23 Octobree a. c. în Năseudă</i>	109
Marin Diaconu	<i>Emil Cioran și Constantin Noica</i>	110
Marin Diaconu	<i>Emil Cioran și Nicolae Tatu</i>	111
Vasile Grajdian	<i>Preotul muzician Gheorghe Șoima</i>	112
Matei Pamfil	<i>Gustav Weigand și Asociațiunea</i>	113
Paul Brusanowski	<i>Mitropolitul Andrei Șaguna – o viață de sfințenie</i>	114
Paul Brusanowski	<i>Concepția canonică a mitropolitului Andrei Șaguna privind organizarea Ortodoxiei ecumenice și a poziției Mitropoliei românești din Transilvania și Ungaria</i>	115

Liliana Moldovan	<i>Deschideri antropologice în opera lui Emil Cioran</i>	116
Alexiu Tatu	<i>Arhivele Statului din Cluj în refugiu la Sibiu. Documente de arhivă</i>	117
Mariana S. Țăranu	<i>Degradarea sistemului de învățământ, mass-media și persecuțiile religioase din Moldova de la est de Prut în timpul primei ocupații sovietice (1940-1941)</i>	118
Rodica Braga	<i>Despre condiția femeii –scriitor</i>	119
C. George Săndulescu	<i>Atitudinea Noica</i>	120
***	<i>Școala civilă de fete cu internat</i>	121
Elena Macavei	<i>Însemnări de călătorie în Scandinavia</i>	122
Corina Turcu	<i>Stil și gândire la Augustin Buzura</i>	123
Nicolae Balotă	<i>Cercul câinilor muzicanți</i>	124
Ion Taloș	<i>Franz Obert - cel mai de seamă etnolog ardelean din deceniul al șaselea al secolului al XIX-lea</i>	125
Mircea Braga	<i>Mărirea și decăderea reportajului literar</i>	126
Mihai Augustin Racovițan	<i>Despre starea românilor din Ungaria dualistă la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea</i>	127
Onuc Nemeș-Vintilă	<i>Pantheon național sau Istoria este morala care instruează prin exemple</i>	128

Constantin Chiriac	<i>Festivalul Internațional de Teatru de la Sibiu</i>	129
Iuliu Adrian Paul	<i>Enigma tăblițelor de la Tărtăria</i>	130
Emanuel PavelTăvală	<i>Enciclopedia ortodoxiei românești</i>	131
Ioan Seni	<i>Pagini din istoricul Despărțământului Astra Năsăud</i>	132
Silvia Pop	<i>Despărțământul Blaj al ASTREI (1870-2011)</i>	133

Silvia POP

DESPĂRTĂMÂNTUL BLAJ AL ASTREI (1870-2011) *

*„De la început, Asociațiunea a fost și a lui Șaguna și a lui Șuluțiu,
și a sibienilor și a blăjenilor, și a uniților și a neuniților.
Și aceasta alcătuiește însușirea ei de căpetenie și cea mai scumpă...
Unde dezbină legea, unește cartea, lumina”. (Nicolae Iorga, 1905)*

Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român ASTRA a luat ființă la 23-26 octombrie / 4-7 noiembrie 1861, la Sibiu, din inițiativa intelectualilor români ardeleni. Văzută de la început ca o adevărată cetate a solidarității și spiritualității românești, o binecuvântare a naționalității, ASTRA este o ctitorie a cărturarilor români patrioți, sprijiniți de cele două biserici naționale românești din Ardeal, având călăuzitori pe Mitropolitul ortodox Andrei Șaguna și Mitropolitul greco-catolic Alexandru Șterca-Șuluțiu. Aceștia, la rândul lor, au fost susținuți cu entuziasm și însuflețire de 176 de cărturari: profesori, preoți, canonici, avocați, medici, vrednici slujitori ai cauzei românilor ardeleni, mari patrioți.

La 10 mai 1860, a fost elaborat primul document intitulat „Rugămintea mai multor bărbați fruntași ai națiunii noastre către înalta Locotenență c. r. Transilvană, pentru a se da voia la ținerea unei adunări consultative în privința înființării unei Asociațiuni pentru Literatura și Cultura Poporului Român”. Acesta a fost semnat de 176 de mari români, cărturari-patrioți, precum: Alexandru Sterca-Șuluțiu, Arhiepiscop și Mitropolit, Andrei Baron de Șaguna, Episcop, Ioan Alexi, Episcop de Gherla, dr. Bendela, Basiliu Rațiu, preposit al Capitlului Metropolitan Blaj, Ioan Pop de Lemeni, consilier, Iacob Bologa, consilier, Constantin Alutan, canonic, Constantin Pappfalvi, canonic metropolitan, Ioan Rațiu, redactorul „Telegrafului Român”, Iacob Mureșanu, redactor al „Gazetei de Transilvania”, Axente Sever, proprietar, Cavaler al Ordinului împăratului austriac Francisc Iosif, decorat cu Crucea de Aur cu Coroană pentru merite deosebite etc. Alți blăjeni care au semnat acest prim document sunt: Timotei Cipariu, canonic, Ilie Farago, rector al Seminarului, Toma Ieronim Albani, superior al Mănăstirii Blajului, Ioan Pamfilu, secretar arhiepiscopesc, Ioan Rusu, prof. la Gimnaziu, Ioan Antonneli, prof. la Gimnaziu și notar mitropolitan, Teodor Deacu, vice-rector al Seminarului Diecezan, Aron Boeriu, cancelar mitropolitan etc.

În acest document este precizată clar dorința intelectualilor români de a putea demonstra prin fapte posibilitatea de progres a națiunii române și „de a fi părtași luminării și culturii moderne.” Răspunsul favorabil din partea

* Conferință susținută în ziua de 10 mai 2011

8..... **Conferințele Bibliotecii ASTRA**

Guvernatorului Lichtenstein a venit abia la 31 ianuarie 1861, după insistențele episcopului Andrei Șaguna care trimisese proiectul de statute la Prezidiul Gubernial al Transilvaniei și asigura că Asociațiunea va fi de „un patriotism curat și străin de orice separatism ostensibil [...] iar Membrii acestei Asociațiunii pot fi de orice religie și nație.”²

În perioada 9-11/ 21-23 martie 1861, sub președinția lui Andrei Șaguna, s-a desfășurat la Sibiu conferința consultativă ce a avut trei ședințe în care s-au dezbătut patru proiecte de statute, cu 38 de paragrafe, întocmite de Andrei Șaguna, George Barițiu, Timotei Cipariu și Ioan Pușcariu. Așa cum reiese din Statute, „scopul Asociațiunii e înaintarea literaturii române, și cultura poporului român în deosebitele ramuri prin studiu, elaborarea și redarea de opuri, prin premii și stipendii pentru diferitele specialități de știință și artă și alte asemenea.”³ Dintru începuturile ei, intelectualii români au imprimat direcții și orientări creștine, însuflețite de credința în ajutorul lui Dumnezeu, toate fiind puse sub semnul rugăciunii, așa cum reiese și din Cuvântarea lui Andrei Șaguna din 20 martie 1861, încheiată astfel: „Aceste convingeri mari să ne însuflețească, Domnilor, pre noi toți; și atunci tare cred, că cerul va încorona cu flori de mângâiere întreprinderea noastră, și va asculta rugăciunea mea, prin care cucerindu-ne îl rog ca să reverse binecuvântarea Sa asupra Asociațiunii noastre, căci tot darul desăvârșit vine de sus, de la Părintele luminilor.

În sfârșit, din parte-mi, mă oblig că voi sprijini scopul Asociațiunii noastre, cât va sta în puterile mele, căci aci voi fi norocos a auzi sunetele cele dulci ale limbii mele materne, care de străini nu s-au învrednicit de atențiune însă acelea cu atât mai scumpe sunt inimii mele.”⁴

Adunarea de constituire a Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român a avut loc la Sibiu în perioada 23-26 octombrie/ 4-7 noiembrie 1861 și s-a desfășurat în patru Sesțiuni în care au fost aleși: președinte al Asociațiunii, episcopul **Andrei Șaguna**, vicepreședinte, canonicul Timotei Cipariu, prim secretar George Barițiu, secretar al doilea, Antoniu Veștemeanu, casier Antoniu Bechnițiu, controlor Ioan Popescu, arhivar și bibliotecar Visarion Roman. De asemenea, a fost ales un comitet de 12 membri, în funcție de numărul de voturi obținute: Ilie Măcelariu, Axente Sever, Constantin Pappfalvi, Petru Manu, I. Hanea (care a renunțat apoi în favoarea lui Pavel Vasici), Sava Popovici, Ioan Popasu, Nicolae Popeea, Iacob Bologa, Gavriil Munteanu, Ioan Antonelli, Ioan Nemeșiu.

² *Acte privitoare la Urdirea și înființarea Asociațiunii Transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, date în tipărire de Însăși Asociațiunea*, Sibiu, în Tipografia diecesana, 1862, apud Editura Asociațiunii ASTRA, Sibiu, 2005, p. 15

³ Idem Ibidem, p. 25

⁴ Idem Ibidem, p. 48

Conducătorii ASTREI s-au călăuzit de ideea că viața națiunii române trebuie integrată în circuitul lumii moderne, imprimând astfel direcții noi de activitate, proprii vieții și civilizației din cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Fidelă valorilor tradiționale românești, Asociațiunea le-a cultivat cu mijloace noi moderne și le-a răspândit pe întreg spațiul românesc. Primul președinte a fost **Mitropolitul Andrei Șaguna** (1861-1867), care prin poziția sa de membru al Senatului Imperial de la Viena, a reușit să înlăture piedicile care stăteau în fața înființării ASTREI și să imprime prestigiul de care tînăra societate avea nevoie. Andrei Șaguna crede în rolul Asociațiunii iar în 1864 adresează cuvintele profetice: „Să nu lăsăm, domnule Barițiu, ca să apuie Asociațiunea noastră. Să o susținem cu toate brațele încât dacă s-ar întâmpla să pierdem toate celelalte drepturi la câte năzuim, să rămănem cu acest mijloc comun de cultură a limbei și a spiritelor, zelul nostru pentru Asociațiune să nu scadă.”⁵

Reînființată oficial în 1990, Asociațiunea ASTRA a fost condusă de președinții: pr. prof. **Dumitru Abrudan** (1990-1992) și **Dumitru Acu** (din 1992 și până în prezent). Dumitru Abrudan a fost ales președinte în prima Adunare Generală, din aprilie 1990. În cei doi ani a contribuit la refacerea prestigiului ASTREI și atragerea membrilor. De-a lungul existenței sale, acest izvor de solidaritate națională, de înfrățire a tuturor românilor și de propășire a culturii românești, a rămas în conștiința națiunii cu realizări deosebite, care au intrat în patrimoniul cultural național, fiind reperi în viața și conștiința românilor: Biblioteca ASTRA (1862), Expoziția etnografică și de industrie casnică (Brașov, 1862), revista „Transilvania” (1868-1948), Despărțămintele și agenturile (cercurile culturale), înființate în 1869, Școala Civilă de fete cu internat (1886), Colecția de tipărituri „Biblioteca populară” (1891), *Enciclopedia Română* (Tom I, II, III), apărută la Sibiu în perioada 1898-1904, Casa Națională ASTRA și Muzeul Asociațiunii ASTRA (1905), revista „Țara Noastră” (1907), Colecția „Biblioteca ASTRA” (1914), Complexul de monumente din Munții Apuseni dedicat lui Avram Iancu (1924), Grupul de Monumente ridicate în cinstea eroilor neamului, Regionala „Astra Basarabeană” (1925), Regionala „Astra Bănățeană” (1927), Muzeul Unirii din Alba Iulia (1929), Congresul Cultural (1930), Școlile Țărănești și Casele Naționale (1932), Taberele de Cultură și Civilizație românească „Acasă la noi” (1995-2005), înființarea Bibliotecii ASTRA la Criuleni (2000), Concursul Internațional de Poezie „Veronica Micle” (1996-2005), Deniile Eminesciene (1995-2005), Concursul Național de Poezie „Fântâni ale darurilor” (1999-2005), Bustul Monumental „Timotei Cipariu” (1999), Monumentul „Timotei Cipariu și

⁵ Apud Dumitru Acu, *Din trecutul Astrei. Președinții*, „Astra Blăjeană”, Anul III, Nr. 2-3, 1998, p. III

10..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

fruntașii ASTREI” (2005). Dumitru Acu crede că „cea mai de seamă realizare a Asociațiunii este aceea că i-a învățat pe români să muncească uniți. Munca adevărată și utilă patriei nu se poate face decât prin solidaritate națională”⁶.

O hotărâre importantă a Asociațiunii a fost organizarea Despărțămintelor și a Agenturilor culturale, care a fost luată în Adunarea Generală de la Șomcuta Mare din anul 1869. Astfel, din cele 22 Despărțăminte proiectate atunci, s-au înființat doar 9 la: Abrud, Bălgrad (Alba Iulia), Blaj, Brașov, Cluj, Dej, Făgăraș, Sebeș și Turda.

Asociațiunea ASTRA a fost concepută, condusă și susținută prin efortul, dăruirea, sacrificiul multor intelectuali români devotați neamului dintre care amintim: Avram Iancu, Axente Sever, Simion Balint, Ioan Cavaler Pușcariu, Al. Sterca-Șuluțiu, Andrei Șaguna, Timotei Cipariu, George Bariț, Ilie Măcelaru, Gavril Munteanu, Iosif Hodoșiu, Iacob Bologa, Ioan F. Negruțiu, Augustin Bunea, Vasile Ladislau Pop, Ioan Micu Moldovan, Iosif Sterca-Șuluțiu, Cornel Diaconovici, Alexandru Mocioni, Oct. Tălăuanu, Octavian Goga, Andrei Bârseanu, Vasile Goldiș, Onisifor Ghibu, Vasile Suci, Ștefan Manciu, Iuliu Moldovan, Iuliu Hațieganu, Alexandru Lapedatu, Dumitru Abrudan, Dumitru Acu, Areta Moșu, Virginia Hodoroșea, Ioan Seni, Ion Buzăși, Ioan Popa, Gheorghe Pop, Petru Istrate, Victor Grecu, Dumitru Borțan, Octavian Bologa, Gheorghe Căpitan etc.

Prin întreaga activitate desfășurată, Asociațiunea ASTRA s-a definit ca un far călăuzitor, un catalizator de energii al cărei rol a fost acela de a promova și de a ridica cultura românească, limba și literatura națională, tradițiile și obiceiurile creștinești, arta și civilizația poporului român. Prin obiectivele mari pe care le-a impus și le-a îndeplinit, ASTRA a contribuit la propășirea vieții materiale și spirituale a satelor românești, la creșterea numărului de intelectuali și la sporirea prestigiului intelectualității românești.

Despărțământul Blaj al ASTREI s-a dezvoltat într-un mediu cu vechi tradiții de viață bisericească și românească, beneficiind de la început de colaborarea unor instituții importante și de conducători de mare prestigiu.

Patrimoniul cultural este în centrul preocupărilor ASTREI blăjene.

Blajul este recunoscut ca important centru al Iluminismului și latinismului. La mijlocul secolului al XIX-lea, în cultura românească din Transilvania se conturează „un nou cadru generat de evoluția societății românești, cât și de

⁶ Dumitru Acu, *Asociațiunea ASTRA la ceas aniversar – 140 de ani de existență*, „Astra Blăjeană”, Anul VI, Nr. 4/ 2001, p. 1

aparitia noului curent european herderian, care manifesta interes pentru sat si pentru patrimoniul cultural popular⁷.

Timotei Cipariu, reprezentant de frunte al latinismului ardelean, vede satul, limba, trecutul istoric, ca valori ce trebuie recuperate. Interesul pentru patrimoniul popular il castiga prin apropierea de programul Asociațiunii, pe care-l promoveaza in cercurile blajene, care mai tarziu vor pune in miscare satele apartinatoare Despărțământului blajean. Patrimoniul popular (port, cântec, joc, artă populară) se situează in preocupările Despărțământului Blaj al Asociațiunii.

Despărțământul Blaj a urmarit ca obiectiv important cunoasterea, prețuirea si aducerea in lumina a culturii milenare din zona Blajului. Fondatorii si conducătorii ASTREI Blaj si-au dat seama ca ridicarea culturală a satelor trebuie să se realizeze pe temeliile culturii populare. Cele doua direcții importante inscrise in programul despărțământului, mai ales, până la Marea Unire si in perioada interbelică, sunt raspândirea culturii in rândul populației românești de la sate si formarea unei conștiințe naționale prin cunoasterea si valorificarea culturii sale tradiționale. Căile de realizare a obiectivelor se schimbă de o etapă la alta, in esență scopul rămânând același. Foile blajene „Unirea“, „Unirea poporului“, „Răvașul ASTREI“, „Comoara satelor“, cât si „Transilvania“, organul Asociațiunii, reflectă inițiativele si realizările pe tărâmul Asociațiunii.

In prima perioadă, formele si mijloacele de pătrundere in lumea satului sunt concretizate in prelegeri populare, conferințe, expoziții, serbări populare. Timotei Cipariu poate fi socotit „un deschizător de drumuri către popor si cultura sa către sufletul si creațiile lui“⁸.

Despărțământul Blaj al ASTREI a luat ființă in cadrul Adunării cercuale ținute la Blaj in **28 iunie 1870**, constituind un eveniment cultural si politic in viața comunității. Primul președinte ales a fost „părintele filologiei românești“, savantul-canonice Timotei Cipariu, personalitate enciclopedică a secolului al XIX-lea. Membrii in comitet, „preadistinsele persoane“, au fost: Elie Vlasa, canonic, Ioan Pamfilie, canonic, Vasiliu Moldovan, v. comite com., Iacob Brândușan, avocat si Georgiu Pop, profesor. Aceștia aveau datoria de a rezolva „afacerile“ Despărțământului cerute de statute: crearea unor organisme prin care să se asigure mijloacele materiale si financiare necesare programului său cultural, fapt realizabil printr-o solidaritate a intelectualilor si atragerea lor spre împlinirea idealurilor astriste.

Având sprijinul Bisericii si școlilor Blajului, Despărțământul s-a dezvoltat relativ firesc si s-a extins in comunele arondate prin organizarea administrativă.

⁷ Ion Breazu, „Temeiurile populare ale literaturii române din Transilvania“, in *Studii de literatură română si comparată*, Ed. Dacia, 1970, Cluj-Napoca, p. 32.

⁸ *Idem, Ibidem.*

12..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

Fiind apreciat de blăjeni, cărturarul Timotei Cipariu, președintele Despărțământului, în anul următor, la 5 iunie 1871, cu prilejul Adunării Anuale Generale, a reușit să expună programul de activitate și să adreseze un cald apel membrilor: „Să ne unim simțirile într-un cuget și într-o inimă, cu puteri unite, să ne apucăm și fiecare după putere, din prisosița inimii sale, să conlucre, să contribuie la construirea edificiului culturii și a literaturii naționale [...] învățând din trecut, care pentru noi a fost o școală și de dureri dar și de instrucțiune, să folosim prezentul cu demnitatea ce-l caracterizează pe român.”⁹

Timotei Cipariu vede Asociațiunea ca „un reazim naționalității române” și exprimă în discursurile sale, ținute în Adunările Generale, încrederea deplină în rostul noii instituții al cărei scop bine definit e înaintarea literaturii române și a culturii poporului român. De la început, Timotei Cipariu cere Comitetului Cercual să treacă neîntârziat la înființarea și arondarea agenturilor comunale cât și a bibliotecilor populare. Comitetul Despărțământului s-a străduit să organizeze, conform cerințelor, diferite cercuri culturale și agenturi populare. Acestea erau conduse de un președinte și un comitet format din vicepreședinte, actuar (bibliotecar) și un casier. În cadrul agenturilor, se desfășurau Adunările Anuale ale Despărțământului și aveau loc prelegeri populare și conferințe pentru intelectuali. Fiecare agentură dispunea de o bibliotecă populară înzestrată cu cărți fie din fondul Asociațiunii sau al Despărțământului fie din donații particulare oferite de membri. De asemenea, Biblioteca avea un președinte și câțiva membri iar cititorii achitau o taxă, ce era simbolică.

Comitetul Despărțământului își sporește atribuțiile de la o etapă la alta, în funcție de programul și cerințele conducerii centrale. Anual, Despărțământul și agenturile prezintă rapoarte de activitate prin care semnaleză rezultatele obținute, noi inițiative, propuneri, colaborări, dar și probleme legate de sporirea numărului de membri și de încasarea cotizațiilor și dezvoltarea fondurilor și fundațiilor din care se asigurau burse și ajutoare pentru tinerii studiosi, talentați, fără posibilități materiale.

Este important a fi semnalat faptul că membrii Comitetului manifestau un interes deosebit pentru realizarea scopurilor Asociațiunii; de aceea, așa cum arată protocoalele, rapoartele de activitate și procesele-verbale, ei se întâlneau săptămânal în ședințe, pentru a dezbate și a promova acțiuni și proiecte culturale menite să ducă la culturalizarea/ luminarea satelor.

Drumul deschis de Timotei Cipariu este plin de greutate și obstacolele. Satele nu par a fi pregătite pentru a îmbrățișa proiectele culturale de înnoire. Totuși, tinerii intelectuali ridicați din pătura țărănească reușesc să facă timid primii pași. Astfel, în cadrul Adunărilor Anuale Cercuale din cadrul

⁹ Ștefan Manciulea, *Timotei Cipariu și ASTRA*, Blaj, 1943, Tipografia Seminarului, p. 90

Despărțământului iau ființă agenturi și cercuri culturale în comunele Sâncel, Roșia de Secaș, Cenade, înzestrate cu biblioteci populare. Acestea însă nu se vor consolida până la apariția Regulamentului de funcționare din anul 1896. Putem vorbi de buna funcționare a agenților Despărțământului Blaj în perioada 1896-1899, când are loc o nouă arondare care consolidează, într-un fel, autoritatea acestor instituții sătești.

După Adunarea Generală din 1877, în cadrul Despărțământului Blaj, activitatea se desfășoară cu mai mare responsabilitate și vigoare, continuându-se munca de încorporare a comunelor din zona Blajului la Despărțământul cercual XX Blaj. În perioada 1877-1885, președintele Despărțământului este **Ioan Antonelli**, fapt menționat în protocolul Adunării Generale a Despărțământului XX al ASTREI, ținute în Blaj la 6 septembrie 1885.¹⁰

Documentele de arhivă atestă eforturile conducătorilor Despărțământului de a desfășura o activitate eficientă, dar mai ales „deosebite încercări de a reconstitui comitetul și de a întruni pe membrii acestuia spre a delibera asupra agendelor despărțământului”.¹¹

Un alt eveniment în viața Despărțământului Blaj este determinat de alegerea unui nou comitet în anul 1885, care încredințează președinția avocatului arhidiecezan **Ludovic Ciato**, un om energic, preocupat de a imprima direcții în acțiunile astriste. Acesta lărgește atribuțiile comitetului, urmărind mobilizarea membrilor la o activitate mai dinamică și constantă.¹²

În raportul prezentat Adunării generale de la Blaj, organizată în august 1895, sub președinția lui **Ioan Micu Moldovan**, un loc important este rezervat activității despărțământurilor cu mențiunea: legătura dintre centru și despărțăminte asigură dorita viață și prosperare. Despărțămintele Asociațiunii, în mare parte, funcționează spre deplina mulțumire a intereselor noastre culturale.¹³ Sunt evidențiate, prin activitate demnă de laudă Despărțămintele: Abrud, Alba Iulia, Brad, Bran, Brașov, **Blaj**, Diciosânmărtin (Târnăveni), Făgăraș, Hațeg, Mediaș, Mureș, Luduș, Năsăud, Reghin, Orăștie, Sebeș, Săliște, Sibiu, Șimleul Silvaniei.¹⁴

În Cuvântul de deschidere la Adunarea generală din 1895 de la Blaj, președintele Ion Micu Moldovan este îndreptățit să salute cu deplină satisfacție prezența unui număr mare de frați români, sosiți din ținuturi mai apropiate sau regiuni mai depărtate cu inima aprinsă și plină de zel pentru progresul

¹⁰ Arhivele Naționale, Direcția Județeană Alba, Fond Astra, Despărțământul XX Blaj, Dosar 4/1885, fila 4.

¹¹ *Idem*, fila 25.

¹² *Idem, Ibidem*.

¹³ „Transilvania”, An XXVI, Sibiu, 15 septembrie 1895, p. 39.

¹⁴ *Idem*.

14..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

Asociațiunii și să constate rezultate deosebite în activitatea organismelor citate. „Despărțămintele croite cu mulți ani în urmă și cu greutate mare puse în activitate, acum funcționează mai peste tot locu [I] nu numai în centrul lor, dar unele și prin comunele singuratice. Ele ramifică din ce în ce mai mult pulsațiunile ce sunt chemate a le duce până în cele mai îndepărtate unghiuri și a le ține vii și sănătoase în legătură cu centrul“.¹⁵

Alături de președintele Ciato, au câștigat prestigiu, prin implicarea în organizarea de prelegeri și serate muzicale, membrii comitetului: prof. Ioan German, prof. Silvestru Nestor, av. Vasiliu Olteanu, Georgiu Vancea, prof. Petru Solomon. Documentele atestă că în anul 1886 s-au înscris 14 membri cu taxa de 5 florini: Iosif Hosu, prof. gimnaziu, Simion Mateiu, secretar mitropolitan, Aron Pop, Avram Pop, Antonio Vestemean, dr. Ioan Rațiu, dr. Alexandru Grama, dr. Gheorghe Muntean, prof. Leonte Muntean, Ștefan Manti, prof. Silvestru Manti, prof. Alexandru Blasianu; cu taxa de 1 florin: Ioan Fehete Negruțiu, canonic, și prof. Ioan F. Negruțiu.¹⁶

Cu sprijinul direct al lui Timotei Cipariu (vicepreședinte și președinte al ASTREI timp de 26 ani, 1861-1877; 1877-1887; președinte al Despărțământului Blaj 1870-1877), ASTRA a avut rezultate și și-a sporit considerabil prestigiul.

La începutul lunii septembrie 1887, Asociațiunea pierde „pe unul dintre cei mai străluciți și devotați slujitori ai săi, pe Timotei Cipariu, președintele ei“ (Ștefan Manciulea). Vestea morții marelui filolog, istoric și luptător de o viață întregă pentru drepturile politice ale neamului săi „a umplut de diurare românirea din Transilvania“. („Gazeta Transilvaniei“) În „Gazeta Transilvaniei“, care l-a avut ani de-a rândul între colaboratorii săi cei mai de seamă, se anunță încetarea din viață a președintelui Asociațiunii, prin acest cuvânt: „Tocmai la încheierea foii «Telegrafului» ne-aduce din Blaj trista și dureroasă știre că unul din stâlpii cei mai tari ai limbii și ai literaturii noastre, părintele filologiei, eruditul dascăl și apostol al românismului – Timotei Cipariu – a încetat din viață“. (Apud Ștefan Manciulea) În mormântarea a avut loc în data de 5 septembrie 1887, în Blaj. La ceremonie a participat „toată floarea cărturării ardeleni“. În numele Asociațiunii aduce un omagiu George Barițiu, evocând etape importante din viața marelui dispărut, cu accent pe activitatea desfășurată în ASTRA.

Directorul Despărțământului Blaj, Ludovic Ciato, în Protocolul luat în ședința subcomitetului din 1 iulie 1888, consemnează pierderea suferită nu numai

¹⁵ *Idem*, p. 257.

¹⁶ Arhivele Naționale, Direcția Județeană Alba, Fondul Asociațiunii, Despărțământul Blaj, Dosar 5/ 1886, fila 20

din partea Despărțământului, ci și a Asociațiunii prin moartea neuitatului președinte, Timotei Cipariu.¹⁷

La sfârșitul anului 1894 existau 33 despărțăminte, Despărțământul Blaj fiind al unsprezecelea și figurează cu 43 membri, din care: membrii fondatori – 3, membri pe viață – 3, membri ordinari – 37. Între membrii fondatori ai Despărțământului Blaj care au contribuit la întemeierea și consolidarea Asociațiunii aducând importante contribuții la evoluția ei morală și materială, în anul 1894 figurează: mitropolitul Alexandru Sterca-Șuluțiu, Capitulul mitropolitan Blaj, Constantin Pappfalvi, canonic, Pop Gavrilă, canonic, dr. Ioan Vancea, mitropolit, Basiliu Rațiu, preoposit, Timotei Cipariu, canonic, Constantin Alutan, canonic, Victor Mihaide – mitropolit, instalat cu rară solemnitate în scaun.¹⁸

În ultimul deceniu al secolului al XIX-lea, preocuparea principală a conducătorilor Asociațiunii era buna funcționare a despărțămintelor: „crearea despărțămintelor, remarcă Zaharia Boiu – a fost o trebuință foarte simțită, un pas foarte fericit întru perfecționarea acestei mult dorite instituții culturale, căci toate acele agende de care se ocupă centrul fac parte și din ocupațiunea despărțămintelor: luminarea poporului, prin scrieri folositoare și prin învățături imediate din sfera agriculturii, industriei, comerțului și toate celelalte care tind la perfecționarea stării lui materiale și morale“.¹⁹

În anul 1896 se înființează primele patru agenturi și biblioteci în comunele fruntașe: Roșia, Sâncel, Biia și Mihaiț. Conform documentelor de arhivă, se înființează în anul 1897, alte două agenturi cu biblioteci populare în Cenade și Cergău Mare. În 1898 s-a înființat o agentură în comuna Lunca, înzestrată cu bibliotecă populară „spre a deștepta dragostea pentru învățătură și iubirea față de lectura bună și sănătoasă“.²⁰

Comitetul acestui despărțământ a arătat cel mai viu interes pentru înființarea agenturilor comunale pe care le înzestrează cu biblioteci populare. În raportul comitetului pe anul 1897/1898 se precizează: „Avem șapte agenturi, cu șapte biblioteci, pentru fiecare am procurat cărți în valoare de 15 florini, plus că li s-a abonat foaia poporului pe anul întreg. Efectul se simte“.²¹

În 1899 ia ființă agentura de la Căpâlna de Jos. În raportul Comitetului pe anii 1899-1900 figurează zece agenturi, toate fiind înzestrate cu biblioteci

¹⁷ Arhivele Naționale, Direcția Județeană Alba, Fondul Asociațiunii, Despărțământul Blaj, Dosar 4/ 1888, fila 44

¹⁸ „Transilvania“, anul XXV, 1894, Sibiu, pag. 164.

¹⁹ *Idem, Ibidem.*

²⁰ Direcția Județeană Alba, Fondul Asociațiunii, Despărțământul Blaj, Dosar 3/ 1896, Raport despre activitatea Despărțământul Blaj, fila 53; Dosar 5/1897-1898, fila 47.

²¹ *Idem, Ibidem.*

16..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

poporale în localitățile: Roșia de Secaș, Sâncel, Cenade, Cergău Mare, Veza, Tiur, Mihalt, Lunca, Micăsasa și Biia. După rapoartele primite se constată că „toate progresaseră: cărțile sunt citite cu mult zel, mai cu seamă în timpul iernii.” Un raport despre Biblioteca din Biia, din mai 1898, precizează: „Biblioteca are 3 membri cu taxa de 50 cr. Posedă 42 op., 73 volume și un exemplar din „Foaia Poporului” pentru membrii agenturii pe spesele Despărțământului. Comitetul agenturii și-a ținut datorința cât mai mult să stârnească printre popor interes față de Asociațiune și gust pentru citirea cărților folositoare.”²²

De la agentura Sâncel se raportează în iulie 1898 o activitate nesatisfăcătoare: „agentura n-a funcționat deloc. Cauza: pe de o parte nu mi-am dat silința a câștiga membrii pentru agentură și bibliotecă, au fost ani acești doi ani din urmă tare răi în recolta câmpului ce m-a făcut să desperez la orice încercare iar de alta multele agende oficioase a subscrisului m-au reținut de la orice pas în această cauză”. Finalul raportului aduce totuși o notă optimistă: „cauza agenturii și a bibliotecii nu este disperată căci chiar acum lucru la un proiect de statut pentru înființarea unei societăți bisericești de cor cu țărani tineri și a unei reuniuni de lectură. Din încredințarea unor inteligenți din comuna noastră îmi voi ține de datorință a-i aduce în legătură și așa a promova cauza agenturii și a bibliotecii poporale.”²³

În acest fel se desfășoară, cu poticneli și avânturi, activitatea în satele românești arondate Despărțământului.

După noua arondare din 1899, s-au creat aproximativ 50 de Despărțăminte, Blajul integrându-se în Comitatul Albei Inferioare în care existau alte 3 Despărțăminte: Abrud, Alba Iulia și Aiud. Despărțământul Blaj este reorganizat în 3 cercuri pretoriale: primul cu centrul la Blaj, al doilea – Uioara și al treilea la Hususău (Valea Lungă). De acestea aparțineau comunele: Bucerdea Grânoasă, Cisteiul român, Crăciunelul de Jos, Ciufud, Tiur, Veza, Mănărade, Lupu, Spătac, Cenade, Cergău Mic, Cergău Mare, Beșineu (Tău), Colibi, Ohaba, Roșia de Secaș, Țapu, Șoroștin, Broșteni, Iclod, Sâncel, Pănade, Spini, Biia, Valea Sasului, Bălcaci, Sânmiclăuș, Jidvei, Chesler, Micăsasa, Tăuni, Glogovăț, Lunca, Valea Lungă, Lodroman, Mihalt, Obreja.

În anul 1900, Despărțământul Blaj are zece agenturi, cu zece biblioteci comunale, în următoarele comune: Roșia, Cenade, Cergău Mare, Veza, Tiur, Mihalt, Sâncel, Biia, Lunca și Micăsasa. Făcând un bilanț al realizărilor obținute, **Ioan German**, directorul Despărțământului Blaj (1891-1903), subliniază preocuparea constantă a comitetului de a înființa agenturi și biblioteci, de a diversifica activitatea și de a extinde acțiunile ASTREI în comunele arondate, prin

²² Arhivele Naționale, Direcția Județeană Alba, Fondul Asociațiunii, Despărțământul Blaj, Dosar 7/ 1898, fila 44

²³ *Idem Ibidem*, Fila 52

prelegeri populare și tipărirea de broșuri. („Despre îngrijirea grăsinilor și prășire legumelor“), „ca și din acestea să se adauge ceva la bunăstarea și înflorirea vieții plugarului (...), dar să nu se uite că poate aduce folositoare roade cetitul și scrisul.“²⁴

Se subliniază neajunsurile ce nu au putut fi depășite: arondarea necorespunzătoare (pierderea Agenturii Căpâlna, cu o frumoasă bibliotecă populară (stărnită de noi) și creșterea numărului de membri.

Între anii 1903-1907 activitatea Despărțământului cunoaște o stagnare. În Adunarea de la Cergău Mic din 27 septembrie 1903 este ales președintele despărțământului, **prof. Ioan F. Negruțiu**, personalitate distinctă între figurile de seamă ale Ardealului. Directorul Școlii Normale din Blaj, membru în comitetul Despărțământului din anul 1891, membru activ al tuturor societăților culturale românești, va conduce Despărțământul Blaj în perioada 1903-191. Depunând eforturi susținute pentru revigorarea activității prin înființarea de noi agenturi și biblioteci populare, prin asigurarea de burse și stipendii tinerilor cu posibilități modeste, atragerea de noi membri, stimularea interesului blăjenilor pentru activitatea de cercetare și orientarea spre secțiunile literar-științifice ale ASTREI. Ioan F. Negruțiu deschide o perspectivă în activitatea despărțământului, prin colaborarea cu alte societăți de cultură din zona Blajului.

În Adunarea ținută la Cergău Mic la 27 septembrie 1903 se constată în raportul Comitetului „indiferentismul” din partea membrilor Despărțământului, așa cum rezultă din procesul-verbal al Adunării Cercuale. În scurt timp, revista „Transilvania” publică un apel adresat Despărțământului Blaj din partea Comitetului Central Sibiu care-și exprimă dorința ca „acest Despărțământ, cândva unul dintre cele mai active, să-și restabilească vechea reputațiune în timp cât mai apropiat.”²⁵

În raportul de activitate pe anul 1907 al Comitetului, este exprimată aceeași stare de nemulțumire: „deși Comitetul a depus eforturi susținute pentru promovarea ideilor Asociațiunii în întreaga zonă, mobilizarea satelor a fost greoaie. Mai mare activitate au desfășurat agenturile: Sâncel, Cergău Mare, Roșia și Spini.”²⁶

Octavian Tăslăuanu, secretarul Asociațiunii, trimite în anul 1907 tuturor despărțământelor un formular-model pentru întocmirea raportului general, în scopul unei evaluări mai corecte a realizărilor ASTREI. Conform modelului trimis, Ioan Fecete Negruțiu, directorul Despărțământului Blaj, întocmește

²⁴ *Idem, Ibidem*, Dosar 7, Fila 70.

²⁵ „Transilvania”, Anul XXV, 1904, Analele Asociațiunii, Nr. 1, 1904, p. 27

²⁶ Arhivele Naționale, Direcția Județeană Sibiu, Fondul Asociațiunii ASTRA, Despărțământul Blaj, Fila 1

18..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

raportul activității pe anul 1907, pe care îl publică în „Foaia școlastică“, al cărei redactor este și apare apoi în revista „Transilvania“. Acest raport, în cele opt capitole, cuprinde zece pagini, în care consemnează obiectivele importante pe care le urmărește în perioada respectivă Asociațiunea, implicit Despărțământul Blaj.

Raportul întocmit de Ioan F. Negruțiu prezintă noua viziune a conducătorilor Asociațiunii, noul stil de a concepe programele culturale, dar și un reper pentru o muncă sistematică și riguroasă. În cele opt capitole se prezintă situația membrilor (65), comunele aparținătoare (40), agenturile și bibliotecile populare (11), numărul volumelor și al cititorilor, prelegerile populare și numele conferențiarilor, utilizarea schiopticonului (aparat de proiecție care sporește interesul țăranilor pentru acțiunile culturale). În raport sunt amintiți conferențiarii Despărțământului, personalități de prestigiu: A.C. Domșa, Augustin Morar, ing. agronom, dr. Ambrosiu Chețian, Iuliu Maior, adm. de moșii mitr., prof. Nicolae Pop, Alexandru Ciura, Alexiu Pop, secretar admin. Centrale, Elie Vlassa, proprietar, prof. Ștefan Roșianu, dr. Ioan Rațiu, Emil F. Negruțiu. Mulți dintre acești conferențieri desfășoară o activitate însemantă în secțiunile literar-științifice ale ASTREI, Despărțământul Blaj având reprezentanți în toate secțiunile, cei mai mulți în secțiunea școlară, președinte fiind Ioan F. Negruțiu.

În anii 1911-1913, președintele Despărțământului a fost **Iuliu Maniu**, avocat mitropolitan. Tânăr, energic, capabil de inițiative îndrăznețe, om potrivit pentru organizarea manifestărilor de anvergură, de amploare, pe care trebuia să le organizeze Blajul în anul 1911. Ioan F. Negruțiu, venerabilul președinte de la începutul secolului al XX-lea, îl desemnează pentru această funcție, în vederea organizării serbărilor jubiliare din anul 1911, când despărțământului îi revine misiunea să pregătească adunarea pentru sărbătorirea celor 50 de ani de la înființarea instituției și să primească la Blaj toată floarea românimii.

Cea mai importantă contribuție la promovarea despărțământului pe care a onorat-o Iuliu Maniu sunt Serbările jubiliare din anul 1911. El este „sufletul serbărilor“, care a mobilizat membrii despărțământului și s-a implicat în pregătirea manifestărilor luni de zile, mobilizând satele pentru participarea la conductul etnografic și la concertul organizat de Iacob Mureșianu și expoziția istorică-culturală a despărțământului, antrenând profesorii Blajului.

În anul 1913, la Adunarea de la Bucerdea Grânoasă, este ales președinte ale Despărțământului **Aurel C. Domșa**, protopop unit, redactor al ziarului „Unirea“, colaborator la Enciclopedia Română a Asociațiunii, cu importante contribuții de istorie bisericească. A jucat un rol important în activitatea Despărțământului Blaj al ASTREI. Secretarul Adunării Asociațiunii ținută la Blaj în 27-28 august 1895; secretar al Despărțământului ASTREI din anul 1900; cu prilejul semicentenarului

ASTREI, sărbătorit la Blaj în anul 1911, a fost ales secretar general al serbărilor, împreună cu Ștefan Pop, Augustin Caliani și Alexandru Ciura.

Președinte al Despărțământului Blaj în două etape: 1914-1921, 1924-1925, Aurel C. Domșa contribuie la revigorarea vieții culturale a strănii. A înființat și reînființat în cele 42 de comune 16 agenturi, cu 16 biblioteci populare în comunele: Biia, Cenade, Cergău Mare, Crăciunel, Lunca, Roșia de Secaș, Mihalț, Micăsasa, Sâncel, Spini, Tiur, Veza, Țapu, Ciufud, Ohaba și Bucerdea. A organizat și susținut prelegeri populare și conferințe însoțite de reprezentanții artistice.

În anul 1913, Asociațiunea înregistrează un progres evident. În raportul general al comitetului către Adunarea de la Orăștie, se prezintă realizări însemnate: reorganizarea despărțământelor inactive, înființarea de noi despărțăminte, intensificarea propagandei culturale, prin prelegeri, conferințe, șezători, cursuri de analfabeți, organizarea economică, prin cooperative, sporirea secțiunilor literare, linii științifice. Toate sunt dovezi că „o viață nouă începe să pulseze în organismul instituției noastre și că propaganda culturală, ce o susțin, cucerește și se întărește mereu”.²⁷

Activitatea Asociațiunii e grav afectată de situația excepțională determinată de izbucnirea Primului Război Mondial. Din cauza împrejurărilor nefaste, timp de cinci ani, în perioada 1914-1918, activitatea despărțământelor a încetat aproape cu totul: nu s-au mai organizat Adunările cercuiale, a scăzut numărul prelegerilor populare și al conferințelor, secțiunile nu au mai putut să se întrunească în anii războiului. Președintele Despărțământului Blaj, A.C. Domșa, în anii războiului organizează puține manifestări.

Înainte de începerea Primului Război Mondial, activitatea Despărțământului se caracterizează printr-o evoluție ascendentă. În perioada 1910-1914 numărul agenturilor crește, de asemenea numărul bibliotecilor aparținătoare. În rapoartele de activitate trimise Despărțământului și publicate apoi în revista „Transilvania” sunt scoase în evidență comunele: Biia, Cenade, Cergău Mare, Crăciunel, Lunca, Micăsasa, Mihalț, Roșia de Secaș, Sâncel, Spini, Tiur, Veza, Ciufud, Țapu și Ohaba. Cu o activitate relativ bună sunt amintite agenturile din Cenade, Crăciunel, Lunca, Mihalț. Din Raportul trimis la centru în anul 1911 rezultă că Despărțământul Blaj colaborează intens cu reuniunile și cu alte societăți de culturalizare din Blaj: Reuniunea femeilor greco-catolice, Casina Română, Reuniunea învățătorilor greco-catolici din Arhidieceză, Societatea meseriașilor români din Blaj, Reuniunea Română de înmormântare din Blaj, Societatea pe

²⁷ „Transilvania”, nr. 1-12, 1 Decembrie 1919. Raportul despre activitatea din anul 1919 și o privire asupra lucrărilor comitetului în anii 1913-1917, pag. 3-35.

20..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

acțiuni „Patria”, Societatea Mariană a Teologilor, Reuniunea Femeilor din Sâncel, Societatea pe acțiuni Vulcan.²⁸

Despărțământul Blaj se situează în rândul despărțământelor active de la înființare, conducătorii aleși trimit rapoarte asupra activității, ce vor fi publicate în revista „Transilvania” În anul 1908, conducerea de la Sibiu hotărăște trimiterea unui formular-tip de raport tuturor despărțământelor, invitând directorii să înainteze informații exacte asupra stării și activității despărțământului în cursul anului precedent. Răspunsurile primite se vor publica în revista „Transilvania”, organul Asociațiunii. Apelurile de la centru sunt insistente, chiar muștrătoare, dure uneori: „acolo unde nu se găsesc oameni destul de responsabili, Comitetul Central va căuta să trezească interesul și conștiința datoriei prin oameni trimiși din centru”²⁹.

Din Raportul directorului Ioan F. Negruțiu pe anul 1907, se constată un progres în viața despărțământului. Eforturile Comitetului de a rezolva problemele ce au stat în față sunt evidente. Despărțământul Blaj se află în rândul despărțământelor cu activitate corespunzătoare alături de: Brașov, Bistrița, Brad, Cluj, Dobra, Hațeg, Orăștie, Oravița, Săliște, Sebeș, Sibiu, Șimleu.

Preocuparea cea mai importantă a Despărțământului a fost, în această perioadă, înființarea de agenturi și biblioteci, organizarea de prelegeri populare, însoțite de *schiopticon* (aparat de proiecție).

La începutul secolului XX, crește prestigiul despărțământelor, prin organizarea Adunărilor generale în fiecare an, în altă localitate, stimulându-se astfel interesul țăranilor pentru cultură și pentru acțiunile artistice. Adunările cercuale își extind sfera de acțiune, susținându-se disertații și manifestări cultural-artistice (un concert, o expoziție), distribuirea de cărți scrise pe înțelesul tuturor. Adunările cercuale devin adevărate serbări culturale, trezind interes și entuziasm pentru scopul Asociațiunii. S-au organizat petreceri populare, la care au participat țărani din comunele învecinate, s-au distribuit cărți populare, donate de Asociațiune, cât și de conducerea și membrii despărțământului, au fost premiate cele mai frumoase și originale costume țărănești.

Pentru conducătorii Asociațiunii de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, despărțământele sunt organele vitale ale instituției, prin care se realizează unitatea culturală a poporului român, săvârșind prin aceasta cea mai însemnată operă pentru care a fost creată.

În deceniile următoare, până la izbucnirea Primului Război Mondial, s-au înregistrat numeroase acțiuni de propagandă culturală și economică la sate (concursuri, conferințe, prelegeri), unele inițiate de conducerea Despărțământului

²⁸ „Transilvania”, nr. 4 jubliar, anul 1911, p. 557

²⁹ „Transilvania”, 1908, p. 20.

sau de către cărturari, proprietari sau comercianți cu posibilități, dar și cu interes pentru propășirea obștii.

Principalii conducători ai Despărțământului, Iuliu Maniu (1910-1913) și Aurel C. Domșa (1914-1920) au menținut, în această perioadă, interesul pentru sporirea numărului de membri și a manifestărilor culturale menite să atragă intelectualii blăjeni, dar și cărturarii și gospodarii satelor. Cea mai importantă realizare din acești ani a Despărțământului Blaj este organizarea Serbărilor jubiliare ale ASTREI, cu prilejul împlinirii a 50 de ani de existență (1911). Reușita serbărilor a fost o demonstrație de forță a capacității aștrăștilor blăjeni de a mobiliza satele și de a găzdui români de pretutindeni.

Anul 1915 nu a fost favorabil unei activități culturale, „floarea poporului nostru: tineri bărbați, cărturari, plugari, meseriași și comercianți au fost chemați rânduri-rânduri sub drapel”³⁰.

Numărul despărțămintelor a rămas același ca și în 1914, nu a crescut, firește, nici numărul agenturilor ori al bibliotecilor populare. Prelegeri populare nu s-au organizat. În lista membrilor Asociațiunii, ce se publica în fiecare an ca anexă la Raportul Comitetului către Adunarea Generală, unde se trec de regulă membrii care și-au achitat taxa pe anul respectiv, acum nu apar membri noi. Deci se constată o stagnare generală.

Încheierea Primului Război Mondial și perspectiva imediată a unirii Transilvaniei cu România anunța și pentru ASTRA începutul unei epoci situate sub bune auspicii. Rolul Asociațiunii în înfăptuirea Marii Uniri de la 1918 a fost recunoscut și pus în valoare. Merită menționat rolul Despărțământului Blaj în pregătirea Marii Uniri și în organizarea Consiliilor Naționale Române și a Gărzilor Naționale Române din zona Târnavelor. În perioada 5 noiembrie 1918-15 ianuarie 1919, membrii Despărțământului desfășoară o activitate impresionantă pentru constituirea noilor instituții care să pregătească satele în vederea participării la Marea Adunare de la Alba Iulia. Membrii Despărțământului se găsesc în fruntea Consiliului Național Român din Blaj și al Gărzii Naționale Românești: vicarul Vasile Suci (vicepreședinte al Asociațiunii) – ales președinte, Victor Macavei și Gavril Precup, aleși vicepreședinți, iar Alexandru Borza, secretar-notar al CNR Blaj. Membrii activi sunt Izidor Marcu, canonic, Aurel C. Domșa, președintele Despărțământului Blaj, Simion Pop, canonic, prof.dr. Ioan Coltor, av. dr. Iuliu Maniu, prof. Ioan F. Negruțiu, director preparandial, președinte al Despărțământului între 1903 și 1910, ing. Emil F. Negruțiu, dr. Alexandru Nicolescu, canonic, dr. Ambrosiu Chețianu (directorul gimnaziului), prof. Alexandru Ciura, prof. Traian Gherman, Alexandru

³⁰ „Transilvania”, iulie 1916, pag. 98.

22..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

Lupeanu-Melin (cronicarul evenimentelor, viitor președinte al Despărțământului Blaj în anii 1930-1937). Aceștia se angajează în mobilizarea țăranilor și delegaților aleși pentru Adunarea Națională de la Alba Iulia. „Zi și noapte au răspuns chemărilor telefonice și depeșelor sosite fără întrerupere pe adresa CNR de la Blaj din satele Comitatului Alba sau Târnava Mică...“. Zi și noapte, în schimburi de câte șase ore fiecare primea știri venite prin sate prin telefon sau trimiși speciali din satele apropiate.³¹

În anul 1918 se constituie la Blaj Consiliul Național Român (C.N.R.) care va îndeplini rolul ASTREI. După Marea Unire de la 1918, în urma unor dezbateri, care au fost mereu reluate (în 1920, 1923 și 1924), s-a hotărât schimbarea statutelor, argumentele fiind convingătoare:

- 1) Să se dea societăților culturale posibilitatea unei colaborări cât mai strânse cu ASTRA;
- 2) Să se dea un rol mai mare principiului descentralizării;
- 3) Fixarea principiului arondării despărțămintelor ASTREI după plase, dându-se posibilitatea ca mai multe județe să se poată organiza în regiuni ale ASTREI;
- 4) Lărgirea cercului de activitate al agenturilor (cercurilor culturale) ASTREI din comună.³²

S-au stabilit legături între consiliile comitatense vecine Târnava Mică și Târnava Mare. Au avut loc schimburi de scrisori între Andrei Bârsanu, președinte C.N.R. la Sibiu (în același timp președintele Asociațiunii ASTRA) și vicarul Vasile Suci, vicepreședinte al Asociațiunii (președinte C.N.R. Blaj). Profesorul Gavril Precup, vicepreședinte C.N.R. Blaj, împreună cu profesorul Ambrosiu Chețianu, se află la Arad, unde activează Vasile Goldiș, primul președinte al ASTREI după Marea Unire. Generația Unirii a strâns în jurul ei pe toți profesorii de la Blaj, majoritatea membri ai Despărțământului Blaj al ASTREI, pe alți intelectuali, de diferite profesii, angajându-se într-o unitate înfăptuirea evenimentului suprem. Protocoalele și actele din perioada 5 noiembrie 1918 – 15 februarie 1919³³ oferă informații importante despre implicarea membrilor Despărțământului Blaj în organizarea noilor instituții, chiar din ziua de 4 noiembrie 1918, când se constituie la Blaj Consiliul Național Român, Cancelaria C.N.R. fiind organizată de dr. Alexandru Borza, numit notar-secretar în ziua de 5 noiembrie 1918. Majoritatea membrilor ASTRA Blaj se găsesc în fruntea noilor instituții: vicarul Vasile Suci – președinte, dr. Victor Macavei și pr. Gavril

³¹ *Consiliul Național Român Blaj 1918-1919*, ed. îngrijită de Viorica Lascu și Marcel Știrban, Edit. Dacia, Cluj-Napoca, vol. I, 1978, pag. 54.

³² „Transilvania”, 1924, pp. 404-406

³³ Publicate în antologia *Consiliul Național Român din Blaj (1918-1919)*, ediție îngrijită de Marcel Știrban și Viorica Lascu, Editura Dacia, Cluj-Napoca, vol. I, 1978, vol. II, 1980.

Precup – vicepreședinți, Alexandru Borza – secretar, Zenovie Pâclișanu, Alexandru Ciura, Augustin Caliani – membri. Adunarea de constituire a avut loc în fața Institutului „Patria”: „S-a cântat *Deșteaptă-te, române!* la începutul și sfârșitul adunării. S-au tras clopotele din turnul Catedralei. Garda națională, în frunte cu steagul tricolor, a parcurs străzile orașului, intonând cântece naționale și oprindu-se apoi la Piatra Libertății”.³⁴ Mulțimea a depus jurământul solemn de fidelitate față de C.N.R. în Catedrala Blajului, la 17 noiembrie 1918.³⁵

Apelul C.N.R. Blaj către cărturarii de la sate, formula în spiritul Asociațiunii îndemnuri patriotice ferme: „numaidecât să înființezi în comună Consiliul Național Român și Gardă Națională Română – semnul distinctiv al membrilor este tricolorul românesc la butonieră sau la pălărie. Consiliul comunal național și garda națională românească trebuie să lucreze în deplină armonie cu eventualele grade naționale străine (maghiare și săsești) din comună, pentru păzirea ordinii”³⁶.

Până la 1918 elita Blajului desfășura o activitate politică în cadrul Partidului Național Român, în cadrul ASTREI. În perioada 1918-1919, Despărțământul Blaj, deși nu și-a reluat, în mod oficial activitatea, a desfășurat o activitate politică, identificându-se cu Consiliile Naționale Locale. Unii din membrii Despărțământului sunt participanți oficiali, cu credențional la lucrările Marii Adunări de la Alba Iulia: Gavril Precup, din partea Societății Meseriașilor Români din Blaj; Alexandru Borza, trimis special pentru a contribui la pregătirea și desfășurarea Marii Adunări ș.a.

Situația cea mai bună a bibliotecilor populare se reflectă în rapoartele din perioada interbelică. Se remarcă, totuși, lipsa condițiilor de păstrare a cărților și absența „unei case de citire”. De obicei, cărțile erau adăpostite în școală. Bibliotecile aparțineau parohiilor, iar preoții erau și ei președinți ai cercurilor culturale comunale.³⁷

Statutele noi au fost aprobate din partea autorităților statului, la Tribunalul din Sibiu, nr. 1926/din 6 martie 1925. La Adunarea de la Reghin din 1925 s-a aprobat un „Regulament” pentru Despărțăminte și Cercurile culturale (foste agenturi), modificat și întregit în mod radical, astfel încât și Despărțămintele și Cercurile culturale au avut un nou regulament, potrivit noului context istoric.

Pentru o activitate mai eficientă s-a hotărât schimbarea structurii și a denumirii. Au apărut forme noi și anume Despărțăminte Central Județene. Comitetul Central a hotărât crearea unor organe intermediare între Centru și

³⁴ „Unirea” Blaj, nr. 68, 4 nov. 1918, p. 4.

³⁵ „Unirea”, număr de propagandă 5, 17 nov. 1918, p. 2.

³⁶ *Consiliul Național...*, op. cit.

³⁷ Vezi anexa cu președinții cercurilor din 1936, publicată în „Răvașul Astrei”

24..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

Despărțămintele de plasă, prin mijlocirea Despărțămintelor Central Județene, pentru o colaborare mai bună între acestea și Despărțămintele de plasă. Pe temeiul statutelor și a noii arondări a județelor și plaselor, au luat ființă 23 de Despărțăminte: 1. Alba cu sediul în Alba-Iulia; 2. Arad cu sediul în Arad; 3. Bihor cu sediul în Oradea Mică; 4. Brașov cu sediul în Brașov; 5. Caraș cu sediul în Oravița; 6. Ciuc cu sediul în Miercurea Ciuc; 7. Cluj cu sediul în Cluj; 8. Făgăraș cu sediul în Făgăraș; 9. Hunedoara cu sediul în Deva; 10. Maramureș cu sediul în Sighet; 11. Mureș cu sediul în Tg. Mureș; 12. Năsăud cu sediul în Bistrița; 13. Odorhei cu sediul în Odorhei; 14. Sălaj cu sediul în Zalău; 15. Satu Mare cu sediul în Satu Mare; 16. Severin cu sediul în Lugoj; 17. Sibiu cu sediul în Sibiu; 18. Someș cu sediul în Dej; 19. Târnava Mare cu sediul în Sighișoara; 20. Târnava Mică cu sediul în Blaj; 21. Timiș-Torontal cu sediul în Timișoara; 22. Trei-Scaune cu sediul în Sfântu Gheorghe; 23. Turda cu sediul în Turda.³⁸

Inovația s-a dovedit salutară. Câteva Despărțăminte Central Județene, „conduse de spirite de inițiativă și entuziaste, au dat dovadă de activitate care a depășit chiar și activitatea de dinainte de război”.³⁹

Despărțământul Central Județean „Târnava Mică”, cu sediul în Blaj, este unul din cele mai active și entuziaste Despărțăminte ale ASTREI. Este alcătuit din 3 Despărțăminte de plasă:

1. Despărțământul de plasă Blaj, cu sediul în Blaj;
2. Despărțământul de plasă Diciosânmărtin, cu sediul în Târnăveni;
3. Despărțământul de plasă Dumbrăveni, cu sediul în Dumbrăveni.

Ca și în anii precedenți, activitatea Despărțământului s-a desfășurat în 3 direcții: colaborarea cu ASTRA centrală (Sibiu), activitate în Blaj, în conlucrare cu școlile și acțiuni culturale în satele de pe teritoriul Despărțământului.

Noul comitet de conducere al Despărțământului este ales în Adunarea anuală de la Pănade în 1930, președinte devenind Alexandru Lupeanu-Melin, care a acordat o importanță deosebită consolidării cercurilor culturale de pe teritoriul Despărțământului. Au fost vizitate aproape toate cercurile, iar profesorii Blajului au ținut conferințe în majoritatea dintre ele. Cercurile culturale au serbat Zilele naționale cu cinstea cuvenită. Cercurile care s-au distins prin activitate culturală deosebită sunt: Pănade (șezătoare culturală și reprezentare teatrală); Ohaba (două piese de teatru); Crăciunelul de Jos (o piesă de teatru); Chesler, Spini, Valea Sasului, Bucerdea Grânoasă (piese de teatru și șezătoare culturală); Biia, Lodroman și Lunca (cu câte o piesă de teatru).

³⁸ „Transilvania”, 1926, pp. 402-404

³⁹ „Transilvania”, nr. 4, 1936, p. 333

Președintele Despărțământului din Blaj raportează Comitetului Central, în 1935, că în fiecare dintre cele 37 de comune ale Despărțământului există câte o bibliotecă populară cu câte 80-100 cărți primite de la Centru.⁴⁰

Asociațiunea ASTRA își reia activitatea după război, într-o formulă nouă. S-au aprobat Statut și Regulament de organizare noi.

Între anii 1924-1925, conducerea Cercului și-a asumat rolul de a reorganiza agenturile (numite, de acum, cercuri culturale) și bibliotecile populare. În perioada interbelică, prelegerile populare nu mai erau numite astfel, ci șezători ale Asociațiunii, fiind însoțite de momente artistice, prilej de colaborare cu școlile și cu alte asociații și organizații culturale. Preotul și profesorul Ion Roșianu, președintele Despărțământului central județean Târnava Mică, cu sediul la Blaj, considera în 1929 că urmările războiului se resimt într-o mare măsură, „oamenii sunt mai acaparați de grija aranjamentelor materiale și politice, pentru a înțelege că nu se poate ajunge la o înflorire durabilă decât prin cultivarea sufletelor și a minților”⁴¹.

După Marea Unire s-au obținut rezultate impresionante în privința prelegerilor. Un rol semnificativ și-a asumat conducerea Despărțământului Blaj invitând profesori de la Academia Teologică din localitate, dar și profesori universitari de la Cluj și București pentru a ține conferințe în fața intelectualilor din zonă. Despărțământul Blaj avea echipă proprie de conferențieri, alcătuită din profesori, preoți, ingineri, medici, mobilizați spre a trata teme de interes local. În Raportul Despărțământului central județean Târnava Mică al ASTREI din 1924 se menționează prelegerile populare și conferințele susținute în comunele aparținătoare, menționate în anexă. În Raportul pe anul 1925, se remarcă în mod deosebit cercurile culturale ale despărțământelor din comune, care au organizat, pe lângă prelegerile populare, „serbări cu producțiuni teatrale, cu coruri și cu declamări, care au fost adevărate praznice culturale și naționale. Poporul din acele comune (Bia, Pănade) este o adevărată oaste și tabăra cea mai culturală a ASTREI. Bibliotecile acelor cercuri au devenit, într-adevăr, instituții vii, care împart lumină și porniri nobile”⁴².

Despărțământul județean Târnava Mică era format din 37 comune; din cele 42 aparținătoare în noua structură administrativă, doar cele cu populație majoritar maghiară și săsească nu făceau parte. Activitatea cea mai eficientă este desfășurată în timpul președenției prof. Alexandru Lupean-Melin (1930-1937), când Comitetul director își concentrează forțele pentru a atrage toată intelectualitatea din Blaj și zonă spre realizarea unor inițiative majore: înființarea

⁴⁰ Dosar nr. 9/1930-1935, Raport prezentat la Adunarea ținută la 24.06.1935 Spini

⁴¹ Apud Valer, Moga, *op.cit.*, p. 194.

⁴² „Transilvania”, 1926, p. 497-498.

26..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

de Școli țărănești, editare de ziare, reorganizarea cercurilor și bibliotecilor populare, conferințe în colaborare cu Extensiunea universitară din Cluj, organizarea serbărilor jubiliare ale ASTREI în anul 1936. Despărțământul Blaj nu desfășoară o activitate izolată. E reprezentat la manifestările Asociațiunii de personalități marcante ale vremii. La Adunarea Generală a ASTREI ținută la Târgu Mureș în zilele de 8-9 septembrie 1934 participă: Alexandru Luprean-Melin, dr. Augustin Popa și Corian Suciuc – membrii în Comitetul Central; dr. Ioan Bianu, Iuliu Maior și Grigore Pădurean – membri în comitetul Despărțământului Blaj; Ioan Lupean și Solomon Orian – membri ai Despărțământului Blaj. Ca urmare a apelului adresat de Biroul Central, cu nr. 23/26 ianuarie 1935, conducerea Despărțământului hotărăște să se implice în organizarea școlii țărănești – cea mai importantă inițiativă a Asociațiunii în perioada interbelică. Președintele Alexandru Lupean-Melin, sprijinit de Comitetul director al Despărțământului, decide înființarea a două școli țărănești: Școala țărănească pentru tineri, Școala superioară pentru fete, adresând apel instituțiilor locale prefectura, primăria, Camera de Agricultură și Comerț pentru acordarea de subvenții. În vederea unei mai bune propagande culturale, o altă inițiativă a conducerii ASTRA Blaj, repartizarea între membrii comitetului și câțiva membri activi ai ASTREI, susținerea prelegerilor populare în fiecare duminică și în zilele de sărbătoare. Raportul general despre activitatea Despărțământului Blaj al ASTREI pe anul 1934-1935, prezentat Adunării Generale, ținută la Spring, în 24 iunie 1935, consemnează realizările importante ale comitetului și ale președintelui, ales pe un ciclu de 5 ani, în Adunarea generală de la Pănade, în iunie 1930: s-au înființat și reînființat cercuri culturale în aproape toate comunele din Despărțământul Blaj (26 din 42 de comune); s-a menținut contactul cu președinții cercurilor, a crescut, prin donații de la centru, numărul cărților din bibliotecile populare, s-au ținut prelegeri populare la sate și conferințe pentru intelectuali la Blaj. Cărțile din Biblioteca populară a Asociațiunii și calendarele primite de la Biroul Central din Sibiu au fost distribuite bibliotecilor populare. Toate cele 36 de cercuri au primit o broșură cu o conferință-model a profesorului dr. Coriolan Suciuc, pentru a organiza comemorarea martiriului lui Horea, Cloșca și Crișan la 150 de ani. S-a continuat activitatea de propagandă culturală, comitetul a organizat 73 prelegeri populare la sate și 5 conferințe pentru publicul blăjean.

O altă preocupare a comitetului a fost înzestrarea cercurilor culturale cu dulapuri pentru biblioteca cercului. Din partea Despărțământului s-a confecționat un dulap-tip pentru biblioteca cercului din Valea Sasului, urmărind ca și celelalte cercuri culturale, din taxele de membri ajutători și din încasările de la activitățile culturale, să-și facă un dulap după modelul dat, unde să adăpostească cărțile ASTREI. Sunt evidențiate cercurile culturale care au organizat manifestări

independente și au raportat despre acestea. Astfel, se menționează cercurile care au trimis rapoarte președintelui Lupeanu-Melin: Crăciunelul de Jos, Valea Sasului, Proștea Mare, Spini, Iclod, Lunca, Lodroman, Micăsasa, Biia, Bucerdea Grânoasă, Pânade, Cistei, Veza și Tiur. A crescut impresionant numărul membrilor: 9 membri fondatori, 32 membri pe viață, 52 membri activi și 472 membri ajutători, total 565 (vezi Anexa membrilor din 1936). Dintre membrii pe viață, Despărțământul a pierdut pe marele mitropolit Vasile Suci, supranumit „vodă al școlilor românești” (Nicolae Iorga), fost președinte al Asociațiunii (1911-1922) și membru al Comitetului Central (1922-1930). Cu prilejul înmormântării sale, ASTRA a ținut să-i dea cinstea cuvenită, însuși președintele Iuliu Moldovan de la Cluj a luat parte la funeralii. Revista ASTREI, „Transilvania”, consemnează evenimentul și evocă personalitatea distinsului membru care a depus mult suflet și dăruire în slujba dăruirii ASTREI. În același an, s-au stins Alexandru Pop și Iuniu Brut Micu (membru activ), contabilul Administrației centrale capitulare.⁴³

Procesul-verbal luat în Adunarea Despărțământului central județean Târnava Mică, cu sediul la Blaj, ținută la 24 iunie 1935 în comuna Spini consemnează numele participanților (mulți intelectuali blăjeni și reprezentanți ai cercurilor culturale din Spini, Biia și Pânade). Programul adunării se desfășoară conform tradiției ASTREI: întâmpinarea oaspeților la gara din Șona, cu mare alai („un banderiu de călăreți au însoțit trăsurile pe tot parcursul de 3 km”), în comună a fost ridicată o poartă de triumf, întregul poporul așteaptă solemn, în frunte cu preotul Alimpiu Costea. După primirea caldă, președintele Despărțământului, Al. Lupeanu-Melin rostește conferința „Însemnătatea ASTREI”, urmând ceremonialul deja cunoscut în toate adunările ASTREI. Evenimentul important este alegerea noului comitet al Despărțământului central județean cu sediul la Blaj, pe o perioadă de 5 ani.

Anul 1936 este consacrat pregătirii și desfășurării Adunării generale jubiliare a Asociațiunii la Blaj. Vicarul Victor Macavei, vicarul mitropoliei greco-catolice, prezent la Adunarea de la Satu Mare, ținută în toamna anului 1935, primește invitația, împreună cu delegați ai Despărțământului Blaj, de a organiza Adunarea jubiliară, în același vechi centru cultural al neamului, unde și-a serbat și jubileul de 50 de ani în anul 1911. Problema cea mai urgentă era terminarea Palatului cultural. În acest scop, președintele Despărțământului solicită sprijinul președintelui Comitetului Central pentru a interveni la guvern și chiar la Majestatea Sa Regele spre a obține fondurile necesare terminării lucrărilor. Iuliu Moldovan, președintele ASTREI, e prezent în audiență la rege, solicitând sprijin

⁴³ Cf. Arhivele Statului Alba Iulia, Dos. 9, Fond ASTRA, fila 105.

28..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

ca palatul să se poată termina la timp (Apud Valer Moga, op.cit., p. 134). O inițiativă a comitetului în preajma Adunării jubiliare de la Blaj o constituie înființarea pe teritoriul Despărțământului a organizațiilor de șoimi, după modelul Despărțământului Cluj.

Serbările jubiliare de la Blaj au avut puternic ecou în presă. Prezența Majestății Sale Regele, a membrilor Guvernului, a tuturor arhierilor din Ardeal și Banat, a celor două biserici naționale, a ridicat prestigiul, valoarea serbărilor jubiliare. Raportul General al ASTREI despre activitatea pe anul 1936/1937 prezentat Adunării Generale a Despărțământului, ținută la Veza, menționează preocuparea în câteva direcții majore: organizarea Adunării Generale jubiliare de 75 de ani – serbarea bicentenarului Blajului – și ciclul de conferințe organizat de Comitetul Despărțământului pentru a pregăti atmosfera necesară acestui jubileu bicentener. Organizarea Școlii Superioare țărănești pentru fete la Blaj, conferințe și prelegeri populare la sate, precum și menținerea legăturilor cu cercurile culturale; organizarea Zilei ASTREI și a serbării de 1 Decembrie; consolidarea legăturii cu Biroul și Comitetul Central de la Sibiu.

Și anul 1937, Comitetul, prin intervenția președintelui, hotărăște deschiderea ambelor școli țărănești (pentru bărbați și pentru fete), menționând sprijinul acordat din partea Comitetului Central și a instituțiilor blăjene. Comisia alcătuită din dr. Coriolan Suci, Grigore Pădurean și Nicolae Comșa face pregătirile necesare pentru deschiderea școlilor. Procesul-verbal luat în Adunarea generală a Despărțământului Blaj, ținută în 11 iulie 1937 în comuna Veza se consemnă rezultatele obținute în desfășurarea școlii țărănești.

Se fac demersuri la Inspectoratul Regional Târgu Mureș, prefectura județului, Ministerul Agriculturii, Camera de Agricultură a Județului Târnava Mică pentru a sprijini școlile țărănești și în continuare. S-a fixat la Hidrifaia școala pentru plugari.

Programul de activitate, fixat de președintele Ștefan Manciulea pentru 1938 (Alexandru Lupean-Melin se stinge în 1937) este în conformitate cu cerințele zilei. Chestiunea școlii țărănești rămâne prioritate permanentă. Problema edilitară a satului este concentrată pe înființarea Casei Culturale, construirea de troițe, fântâni, iar în plan cultural înființarea de coruri, fanfare.

Procesele-verbale din anul 1939, luate în ședințele ordinare ale comitetului, evidențiază solicitările repetate de a susține echipele culturale cu logistica adecvată și sprijin material. Problema principală, școala țărănească, este organizată pe un an (nu doar pentru câteva săptămâni), dar președintele, fiind reținut din funcția de inspector școlar 25 de zile în fiecare lună, roagă comitetul să-l absolve de această funcție, rămânând numai membru în comitet.

În anul 1939, conducerea revine vicepreședintelui Traian Micia, susținut de Nicolae Comșa, care își asumă rolul de organizator al satelor pe noi principii.

Activitatea este direcționată în câteva domenii, conferințe la Blaj, în colaborare cu Asociațiunea, sărbătorirea zilei de 1 Decembrie, înscrierea de noi membri și achitarea taxei, permanentizarea școlii țărănești.

La selecționare Comitetului Central al ASTREI, comitetul Despărțământului Blaj a trimis din biblioteca centrală câteva sute de piese, acte, corespondență pentru expoziția retrospectivă organizată cu prilejul serbărilor ASTREI din 9-11 septembrie 1939.

Despărțământul de plasă Dumbrăveni are inițiative demne de apreciat. S-au înființat 2 cercuri, reprezentând o experiență nouă în activitate: Cercul cultural cu membri țărani bătrâni care a contribuit la fondul pentru Casa Națională și la fondul pentru drapelul cercului și Cercul cultural cu membri țărani tineri, preocupați de activitate artistică (dansuri populare și cor). Cele două cercuri au adunat suma de 5.500 lei pentru populația din Basarabia afectată de secetă. Despărțământul a tipărit darea de seamă pentru Adunarea Generală și multe conferințe sub formă de broșură. Ultimul document de arhivă pe care l-am avut la îndemână prezintă tabloul Despărțământelor central județene și de plasă din județele Alba, Hunedoara, Sibiu, Târnava Mare și Târnava Mică, în care figurează președinte al Despărțământului Central Județan „Târnava Mică”, prof. dr. Coriolan Suci. După 1990, se reînființează o parte dintre cercurile culturale dar apar și altele noi: Roșia de Secaș (1997), Ohaba (1997), Sâncel (1998), Pănade (1999), Biia, Crăciunelu de Jos (2000), Cergău Mare, Șona (2001), Jidvei (2002), Cetatea de Baltă, Căpâlna de Jos (2003), Bucurdea Grânoasă, Mihaiț (2005), Micăsasa, Cenade, Valea Lungă, Lunca. De asemenea, după 1998 au fost înființate în școlile Blajului mai multe cercuri de elevi, având preocupări diverse: istorie, literatură, folclor, artă plastică: Cercul de istorie și Cercul de folclor de la Școala Generală Nr. 1 (astăzi, „Toma Cocișiu), Cercul de istorie și literatură de la Colegiul Național „I. M. Calin”, Cercul de elevi de la Grupul Școlar „Timotei Cipariu”, Cercul de elevi de la Grupul Școlar Agricol. De asemenea, Cenaclul literar-artistic al Despărțământului blăjean „Fântani ale darurilor”, care a atras, susținut și promovat numeroși tineri talentați din școli.

Conform Statutelor, Asociațiunea „va ține în tot anu una Adunare Generală, și de vor cere împrejurările și mai multe”.⁴⁴ În acea perioadă, Adunarea Generală, constituită din membrii ei fondatori și ordinari, cu drept de vot decisiv și membri corespondenți și onorari, cu drept de vot consultativ, reprezenta organul suprem al ASTREI ce stabilea programul și principalele direcții de acțiune și alegea conducerea permanentă. Adunarea Generală alege președintele, vicepreședintele, membrii comitetului central, prim-secretarul. De asemenea, ea stabilește principiile

⁴⁴ Actele privitoare la urdirea..., p. 30

30..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

programatice și măsurile administrative, decide asupra primirii membrilor de onoare și corespondenți, aprobă proiectul de buget, stabilește burse și premii, stabilește locul și timpul desfășurării următoarei Adunări Generale, poate propune modificări în statute care se pot aproba prin votul a două treimi din membrii prezenți. Merită consemnat faptul că „pe lângă adoptarea unor hotărâri importante, cu asemenea ocazii se oficiau servicii religioase de către slujitorii celor două biserici românești, Ortodoxă și Greco-catolică, se citeau disertații, se organizau concerte, baluri, concursuri, excursii, se vizionau expoziții etc. O regulă neconsemnată în statute era aceea de a se păstra armonia și deplina unitate de vederi în Adunările Generale inclusiv în cele de alegeri. În virtutea ei, președinții erau aleși alternativ din rândul credincioșilor celor două Biserici românești, iar membrii Comitetului Central erau realeși până la moarte sau demisie.”⁴⁵

Organul de conducere suprem al Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român era Adunarea generală, iar Comitetul Central al Asociațiunii și biroul acestuia asigura Conducerea operativă.

Adunările Generale ale Asociațiunii au fost concepute ca mijloc de afirmare și întărire a conștiinței naționale, programate în fiecare an în altă localitate din Transilvania, Banat și Maramureș, urmărindu-se extinderea influenței asupra românilor de pretutindeni.⁴⁶

În perioada 1861-1947, au avut loc 83 de Adunări generale ale Asociațiunii, dintre care 80 ordinare, 3 extraordinare (1875, 1897, 1920), în următoarele localități din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș: Sibiu (23 adunări generale – 1861, 1876, 1881, 1887, 1892, 1897, 1901, 1905, 1909, 1912, 1920, 1922, 1927, 1928, 1939, 1940, 1941, 1942, 1943, 1944, 1945, 1946, 1947), Blaj (5 Adunări generale – 1863, 1877, 1895, 1911, 1936), Brașov (4 Adunări generale – 1862, 1883, 1905, 1933), Alba Iulia (3 Adunări generale – 1863, 1866, 1877, 1876), Abrud (3 – 1865, 1888, 1938), Deva (3 – 1874, 1899, 1932), Reghin (3 – 1875, 1890, 1925), Timișoara (3 – 1904, 1923, 1937), Hațeg (2 – 1864, 1891), Gherla (2 – 1868, 1885), Năsăud (2 – 1870, 1893), Orăștie (2 – 1884, 1913), Făgăraș (2 – 1871, 1889), Sebeș (2 – 1872, 1894), Șimleu (2 – 1878, 1908), Turda (2 – 1880, 1929), Dej (2 – 1882, 1910); cu câte o adunare: Cluj (1867), Șomcuta Mare (1869), Sighișoara (1879), Lugoj (1896), Mediaș (1897), Beiuș (1898), Băile Herculane (1900), Oravița (1902), Baia Mare (1903), Bistrița (1907), Oradea (1920), Sighetul Marmăției (1921), Arad (1924), Zalău (1926), Caransebeș (1930), Sfântu Gheorghe (1931), Târgu Mureș (1834), Satu Mare (1935).

În anul 1873 nu s-a organizat Adunarea generală, programată la Deva, din cauza epidemiei de holeră. Între anii 1914-1919, din cauza Primului Război

⁴⁵ Dumitru Tomoni, *Adunările Generale ale Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român ASTRA în Banat (1896-1948)*, p. 30

⁴⁶ Pamfil Matei, *op.cit.*, p. 11.

Mondial, nu s-au desfășurat Adunări Generale, iar în trei ani au avut loc câte două adunări: 1875 (la Alba Iulia – Adunare extraordinară, și Reghin – Adunare ordinară), 1897 (la Sibiu – Adunare extraordinară, iar în Mediaș Adunare ordinară), 1920 (Sibiu și Oradea)⁴⁷.

Un merit important al Despărțământului Blaj a fost acela că a găzduit câteva dintre cele mai importante Adunări Generale ale ASTREI. Astfel, au fost: Adunarea Generală din 7-8 septembrie 1863, ținută sub președinția lui Timotei Cipariu, Adunarea Generală din 6-7 august 1877, când a fost ales președinte Timotei Cipariu, Adunarea Generală din 27-28 august 1895 în timpul președinției lui Ioan Micu Moldovan, președintele Despărțământului fiind Ioan German, Adunarea Generală din 15-17 august 1911 când au avut loc Serbările Jubiliare de 50 de ani ale ASTREI și a fost ales președinte Andrei Bârseanu (în timp ce președintele Despărțământului Blaj este Iuliu Maniu), Adunarea Generală a ASTREI din 19-21 septembrie 1936, sub președinția lui Iuliu Moldovan, când Despărțământul este condus de Alexandru Lupeanu Melin, manifestările fiind organizate sub genericul „Serbările Jubiliare ale ASTREI la 75 de ani” și Adunarea Generală din 8-10 mai 1998, când a fost reales președinte Dumitru Acu, președinte al Despărțământului „Timotei Cipariu” fiind Silvia Pop.

Intelectualii Blajului, majoritatea preoți și dascăli, au fost în fruntea Asociațiunii ASTRA și ai Despărțământului Blaj, de la întemeiere și până astăzi. Până la Marea Unire, conducătorii ASTREI din Blaj au fost însuflețiți de idealurile de unitate națională, de unire a tuturor românilor prin cultură și credință, de luminare a neamului prin literatura română ca și de păstrare a patrimoniului de valori naționale și de realizare a idealului suprem: Marea Unire. În existența sa de 141 de ani, Despărțământul Blaj a fost condus de oameni iluștri, mari cărturari-patrioți: Timotei Cipariu, Ioan Antonelli, Ludovic Ciato, Ioan German, Ioan F. Negruțiu, Iuliu Maniu, Aurel C. Domșa, Ioan Bălan, Ștefan Roșianu, Alexandru Lupeanu Melin, Ștefan Manciușea, Coriolan Suciș, Augustin Popa, Traian Migia, Maria Beldea-Morar.

Timotei Cipariu (1805-1887) este cea mai proeminentă figură a Despărțământului blăjean care, de altfel, din 1995 îi poartă numele cu respect și profundă recunoștință. S-a născut la 21 februarie 1805 în satul Pănade, iar „în viziunea contemporanilor, a discipolilor și a urmașilor, Timotei Cipariu rămâne o figură legendară, cu aură de ales. Destinul lui este fascinant”⁴⁸. De mic copil și-a dovedit dragostea de carte și învățătură recunoscând în același timp lucrarea și pronia divină, care l-a ajutat să-și deslușească destinul. În paginile sale

⁴⁷ Apud Pamfil Matei, *loc. cit.*, p. 26.

⁴⁸ Silvia Pop, *Timotei Cipariu. Contemporanul nostru. Repere culturale astriste*, Editura ASTRA, Blaj, 2005, p.7

32..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

autobiografice, ilustrul cărturar mărturisea că învățătura, „acea ardoare și nespuse plăcere către cărți, de-atunci îmi rămase nestinsă în toată viața mea” și că „eu singur, când îmi aduc aminte de acestea, nu pot să nu recunosc că o mână nevăzută și un măestru ascuns se pare că m-a purtat din tinerețe-mi și mi-a descoperit aceea, ce-mi era destinat să-mplinesc în viața mea, când alt conducător și învățător îmi lipsea.”

Profesor și director al Gimnaziului din Blaj, conducător al tipografiei Seminarului, canonic mitropolitan, vicar, prepozit, ctitor al ASTREI, Timotei Cipariu, „acest fiu de țărani, cu iubire de carte, care de mic a înțeles că destinul lui e marcat de semnul providenței, s-a așezat fără împotrivire, cu tenacitate, pe calea luptei, în numele neamului său. A fost filolog de renume mondial, poliglot, om politic, personalitate enciclopedică a secolului al XIX-lea.”⁴⁹

Ctitor, alături de Andrei Șaguna și George Barițiu, și conducător al Asociațiunii ASTRA timp de 26 de ani (vicepreședinte: 1861-1877, președinte: 1877-1887), autor de statute, fondator al Bibliotecii ASTRA, fondator și președinte al Despărțământului Blaj, Timotei Cipariu rămâne un adevărat spirit călăuzitor al Asociațiunii, în care vede „un reazim al naționalității române”. Pentru istoria Despărțământului Blaj, Timotei Cipariu rămâne un mentor desăvârșit. El a cultivat și a continuat spiritul pașoptist de emancipare și luminare a poporului, impunând prin discursurile rostite sau prin operele sale convingerile în puterea Cuvântului creator, în puterea limbii și literaturii române. În ședința de constituire a ASTREI, din 4 noiembrie 1861, aduce un cald elogiu Limbii române: „Căci nici o durere nu poate să se asemene cu aceea când își vede omul nu numai pieirea sa, că vede deodată și pieirea unei patrii, a unei națiuni întregi, fără nici o sperare de ridicare din acea pieire. Însă din toate aceste ruini, providența ne-a conservat încă în aceste dureri cumplite, un tezaur neprețuit, care nu ni l-a putut răpi nici sabia învingătorului, nici cruzimea tiranului, nici puterea fizică nici cruzimea tiranului ce domnea pe corpurile noastre, nici puterea fizică, nici politica infernală un tezaur născut cu noi de la țâțele maicei noastre, dulce ca sărutările măicuțelor când ne aplecau la sânul lor, tezaur mai scump decât viața, tezaur care de l-am fi pierdut, de l-am pierde, de vom suferi vreodată ca cineva cu puterea, au cu armele, au cu numele să ni-l răpească din mâinile noastre, atunci mai bine să ne înghită pământul de vii, să ne adunăm, la părinții noștri cu acea mângâiere, că nu am trădat cea mai scumpă ereditate, fără de care nu am mai fi demni de a ne numi fiii lor: *limba românească*.”

Pentru modul exemplar de slujire a idealurilor sale, Asociațiunea a avut mereu grijă să-i păstreze neîntinată memoria, să-i eternizeze/ idealizeze figura de mare cărturar, adevărat „părinte al filologiei românești”, să-i publice operele și să-i

⁴⁹ Idem Ibidem, p. 8

elogieze personalitatea prin memorabile file de istorie astristă. ASTRA are datoria de a-i promova imaginea, ideile constructive, convingerile și aspirațiile sale, deoarece el este „imaginea cărturarului patriot, care și-a identificat ființa cu cea a națiunii sale [care] trăiește prin scrierile urmașilor, a cercetătorilor de astăzi, care-l situează în rândul marilor deschizători de drumuri în cultura română modernă. Timotei Cipariu trebuie redescoperit generațiilor de astăzi. Ideile lui sunt încă actuale. Avem încă multe de învățat de la el. Este nevoie să-i cunoaștem viața și modul cum și-a desfășurat activitatea, ca să ne poată servi ca model. Este nevoie să-i cunoaștem lucrările, din care s-au inspirat contemporanii lui.”⁵⁰

Ioan Antonelli (1827-1888), vicar canonic, este un vrednic urmaș al lui Timotei Cipariu la conducerea Despărțământului blăjean al ASTREI. A fost ales în Comitetul celor 12 membri în Adunarea de constituire a Asociațiunii din octombrie 1861. Profesor și director al Liceului din Blaj, el are meritul de a fi participat și susținut înființarea Asociațiunii, fiind unul dintre semnatarii Petiției din anul 1860 și ales în Comisia care a avut rolul să organizeze inaugurarea Asociațiunii ASTRA. În calitate de președinte al Despărțământului Blaj, el aplică programul promovat de Timotei Cipariu și susține disertații în Adunările Asociațiunii și ale Despărțământului Blaj.

Ludovic Ciato (?), avocat arhidiecezan, om de mare prestigiu în elita blăjeană, foarte cult și rafinat, a participat activ la viața culturală a Blajului. Este ales președinte al Despărțământului Blaj în anul 1885, misiune pe care o îndeplinește cu succes până în anul 1891. Realizarea cea mai importantă a lui L. Ciato a fost aceea că a inițiat și a reușit să organizeze Adunările Anuale ale Despărțământului, atât în Blaj cât și în localitățile arondate.

Ioan German (1841-1909) a fost profesor de limba română și limba greacă la liceul din Blaj. Unul dintre cei mai fideli slujitori ai Asociațiunii în spațiul blăjean, a fost ales președinte al Despărțământului în anul 1891. Desfășoară o activitate apreciabilă de popularizare a idealului ASTREI în lumea satelor până în anul 1903. Principala sa preocupare este constituirea agenturilor (cercurilor) și bibliotecilor populare pe care le îmbogățește cu numeroase volume, atrăgându-i pe dascăli și preoți, pe tineri intelectuali și țărani fruntași.

Ioan F. Negruțiu (1854-1940), ales președinte în 1903, la Cergău, a fost un renumit profesor la Gimnaziul din Blaj, profesor și director la Institutul Pedagogic din Blaj. Membru pe viață al ASTREI, președinte al Secțiunii Școlare a ASTREI, președinte al Despărțământului Blaj (1903-1910), a contribuit la promovarea spiritului astrist prin numeroase disertații în cadrul ASTREI, și la îmbogățirea colecției de broșuri din cadrul „Bibliotecii populare” a Asociațiunii. Este redactor și

⁵⁰ Idem Ibidem, p. 10

34..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

susținător al revistei „Foaia scolastică” (1889-1914) în paginile căreia popularizează realizările Despărțământului și publică prelegerile populare.

Iuliu Maniu (1873-1953) este un cunoscut avocat arhidiecezan, mare om politic, luptător pentru realizarea Marii Uniri din 1918. Membru fondator al ASTREI, președinte al Despărțământului între anii 1910-1913, îndeplinește un rol important în organizarea Serbărilor jubiliare ale ASTREI din anul 1911. Meritul lui Iuliu Maniu este acela de a fi sporit numărul membrilor aștrști și de a fi mobilizat toată elita intelectualilor blăjeni la marile manifestări ale Jubileului de 50 de ani al Asociațiunii.

Aurel C. Domșa (1868-1938) Protopop unit de Blaj, redactor la ziarul „Unirea” și colaborator al Enciclopediei Române. A jucat un rol deosebit în activitatea Despărțământului Blaj al ASTREI: secretarul Adunării generale ASTRA ținută în 27-28 august 895 la Blaj, secretar al Despărțământului Blaj din anul 1900, secretar general al Serbărilor jubiliare ale ASTREI din anul 1911, împreună cu Ștefan Pop, Augustin Caliani și Alexandru Ciura.

Președinte al Despărțământului Blaj în două etape: 1914-1921, 1924-1925, Aurel C. Domșa contribuie la revigorarea vieții culturale aștriste. A înființat și reînființat în cele 42 de comune 16 agenturi, cu 16 biblioteci populare în comunele: Bii, Cenade, Cergău Mare, Crăciunel, Lunca, Roșia de Secaș, Mihalț, Micăsasa, Sâncel, Spini, Tiur, Veza, Țapu, Ciufud, Ohaba și Bucerdea. A organizat și susținut prelegeri populare și conferințe însoțite de reprezentanții artistice.

Între anii 1921 și 1925, director al Despărțământului este canonicul mitropolitan **Ioan Bălan**. În noile condiții create în România Mare, directorul Despărțământului depune eforturi pentru a relua activitatea ASTREI în spiritul manifestărilor desfășurate înainte de Marea Unire și concentrează toate eforturile pentru refacerea Comitetului de Conducere și redobândirea interesului pentru Asociațiune.

Ștefan Roșianu (1876-1937) a fost profesor la Seminarul Teologic și la Institutul Pedagogic din Blaj. Membru fondator al Despărțământului Blaj, și-a câștigat prestigiul în calitate de organizator de acțiuni culturale și de popularizare. A fost membru în Comitetul de conducere al Despărțământului. Devine președinte al Despărțământului Central Județean Târnava Mică, cu reședința la Blaj, în perioada 1925-1930. Ales în cadrul Adunării de la Veza din anul 1925, preotul Ștefan Roșianu desfășoară activitatea într-o perioadă grea, în urma noii arondări de după Marea Unire, aplicată în 1926. Însă, cu toate greutățile, el reușește să imprime noi direcții în activitatea Despărțământului, preocuparea principală fiind organizarea unor Adunări Generale care au căpătat un caracter mai larg de serbări populare cu manifestări cultural-artistice. Conducerea din 1925 a Despărțământului îi mai cuprinde, între alții, pe Augustin Popa (profesor la Academia Teologică) și

profesorii de la Liceul din Blaj: Ioan Popu Câmpeanu, Iuliu Maior, Traian Gherman, Alexandru Lupeanu-Melin și Coriolan Suci.

Alexandru Lupeanu-Melin (1887-1937), „podoabă a lumii școlare” (cum l-a numit Nicolae Comșa), a fost un reputat profesor de limba română și istorie, director al Liceului de fete, director al Bibliotecii Centrale din Blaj pe care a modernizat-o și a însuflețit-o cu propria-i ființă. El a condus Despărțământul Blaj cu pasiune, devotament sincer, dăruire totală și spirit de inițiativă. A fost ales președinte în Adunarea de la Pânade din iulie 1930, pe o perioadă de 5 ani, apoi reales președinte pentru încă 5 ani în Adunarea de la Ocnișoara. Inițiază acțiuni culturale care aduc prestigiu Despărțământului: Școala Superioară Țărănească, editarea publicației „Răvașul ASTREI”, amenajarea scenei pentru spectacole artistice în sala Palatului Cultural, inaugurat cu ocazia Serbărilor Astra din 1936. De asemenea, a condus Despărțământul Central județean „Târnava Mică” în cadrul căruia a organizat alte trei Despărțăminte, cu manifestări autonome pe care le-a sprijinit: Dumbrăveni, Târnăveni și Bahnea. S-a afirmat în acțiuni culturale mari, fiind organizatorul principal al Serbărilor ASTREI, ocazionate de Jubileul de 75 de ani de la înființarea Asociațiunii, la care au participat peste 40000 de oameni, mai mulți decât la Adunarea din 3/15 mai 1848 de pe Câmpia Libertății. Tot el a fost organizatorul celor patru expoziții: etnografică, agricolă, cultural-artistică și de pictură, din cadrul Serbărilor. Membru în Comitetul Central al ASTREI, membru în secțiunea literară a ASTREI, aduce contribuții la dezvoltarea și afirmarea Asociațiunii. Este publicist, scriitor. Susține zeci de prelegeri și conferințe despre însemnătatea ASTREI în perioada interbelică pe care apoi le publică în revistele ASTREI și ale Blajului. În timpul președinției lui Alexandru Lupeanu-Melin, activitatea Despărțământului cunoaște o etapă de înflorire maximă. Despărțământul are 38 de cercuri culturale în comunele aparținătoare (din cele 42 de comune, excepție făcând doar comunele unde exista populație majoritară maghiară și săsească). Toate aceste cercuri dispuneau de biblioteci populare și erau implicate în organizarea unor serbări populare cu răsunet în presa vremii. Alexandru Lupeanu-Melin organizează propaganda culturală la sate alcătuind colective de conferențieri din membrii comitetului, alți membri ai ASTREI și profesori universitari de la Cluj și București, pentru a culturaliza satele arundate. A colaborat la mai toate revistele și ziarele ce apăreau în Transilvania în primele decenii ale secolului al XX-lea: „Gazeta Transilvaniei”, „Tribuna”, „Cosânziana”, „Unirea Poporului”.

Ștefan Manciu (1894-1985) este un apreciat profesor de geografie la școlile din Blaj, inspector școlar pentru regiunea Mureș, director al Bibliotecii Centrale din Blaj, specialist în istoria modernă a Transilvaniei, aduce prestigioase contribuții privind Revoluția românilor ardeleni din 1848-1849 regimintele de

graniță. A publicat cărți de specialitate la editurile ASTREI, deosebit de importante fiind: Timotei Cipariu și Astra, Istoria Blajului, Timotei Cipariu – Discursuri etc. Este membru fondator al Despărțământului Blaj, membru în Comitetul de conducere și președinte al Despărțământului între anii 1937-1939. Meticulos, profund, cărturar-patriot, spirit devotat înaintașilor, cel dintâi biograf al lui Timotei Cipariu și primul care a scris o carte închinată ASTREI, el rămâne în conștiința noastră ca un istoric al Blajului, un profesor model, un suflet curat și ales care a ținut trează în conștiința generațiilor dragostea de neam și de Dumnezeu.

Coriolan Suciu (1895-1967) a fost profesor și director al școlilor blăjene. Istoric al Transilvaniei, a publicat lucrări privind istoria Transilvaniei și studii despre Revoluția de la 1848-1849. Opera sa a fost încoronată de Dicționarul istoric al localităților din Transilvania. Membru fondator, secretar al Despărțământului Blaj, vicepreședinte și președinte al Despărțământului Blaj (1935-1945), a fost unul dintre inițiatorii și organizatorii serbărilor naționale, 3-15 mai, 24 Ianuarie, 1 Decembrie, cărora le-a imprimat o notă de solemnitate. A obținut Doctoratul în istorie la Universitatea din Cluj-Napoca (1922), cu lucrarea „Cum a fost pregătită ziua de 3/15 mai 1848”. Opera sa fundamentală rămâne *Dicționarul istoric al localităților din Transilvania*.

Augustin Popa (1893-1974) a fost profesor la Școala Normală de fete (1921) și Liceul de fete (1923), apoi la Academia Teologică din Blaj. Redactor (1926) și director al «Unirii», director al revistei «Cultura creștină» (1941-1944). Membru fondator, membru în comitetul de conducere, președinte al Despărțământului Blaj (1940-1947). Are meritul de a fi organizat și reorganizat cercurile culturale ASTRA în multe localități, de a fi înzestrat bibliotecile populare cu reviste și cărți, cu aparate de proiecție.

Alături de președinții Despărțământului, mai sus evocați, și alți oameni de seamă ai Blajului au avut contribuții însemnate la inițierea, organizarea și perpetuarea activităților Despărțământului. Astfel sunt: Ion Micu Moldovan, Vasile Suciu, Augustin Bunea, Iacob Mureșianu, Gavril Precup, Traian Gherman, Victor Mihaly, Alexandru Borza, Nicolae Comșa, Ioan Vultur.

Ion Micu Moldovan a fost profesor la Seminarul Teologic din Blaj (1857-1858), apoi profesor de Istorie, Română, Latină, Geografie și Filosofie la Gimnaziul Superior din Blaj (1859-1879) și director al acestuia (1879 – 1884), canonic mitropolit (din 1879), ajungând până la demnitatea de prepozit și vicar capitular (1892-1895) al Arhidiecezei Blajului. Membru fondator, apoi președinte (1894-1901) al ASTREI, membru activ al Academiei Române (ales la 11 aprilie 1894, în locul lui George Barițiu), membru fondator al Partidului Național Român din Transilvania (1869), unul dintre autorii Pronunciamentului de la Blaj (1868). Autor de lucrări istorice, manuale didactice și culegeri folclorice. Dintre acestea amintim: *Lecciónariu Latin pentru clasa II-a gimnazială*, Blaj, 1864, *Dicționărel*

latin-român pentru începători, Sibiu, 1864, *Istoria Ardealului* (pentru școale populare), Blaj, 1866, *Geografia Ardealului* (pentru școale populare), ed. a II-a, Blaj, 1870, *Istoria patriei* (pentru școale populare), Blaj, 1875 (Multe din ele interzise de autoritățile maghiare), *Acte sinodale ale Bisericii române de Alba Iulia și Făgăraș*, 2 vol., Blaj, 1869-1872, *Spicuire în Istoria bisericească a românilor*, Blaj, 1873. 82 p.

Desfășoară o bogată activitate în cadrul Asociațiunii, datorită preocupărilor sale științifice, încă din anul 1862, la Adunarea ASTREI ținută la Brașov, va fi ales în conducerea secției filologice alături de Timotei Cipariu. Sub președinția lui Ion Micu Moldovan se desfășoară Adunările Generale la Sebeșul Săsesc, Blaj, Lugoj, Sibiu, Mediaș, Beiuș și Băile Herculane. El reușește prin inteligență, tact și diplomatie să extindă activitatea Asociațiunii în localitățile din Banat. Astfel, în anul 1896, la Adunarea Generală de la Lugoj (prima în Banat), președintele, în discursul rostit, subliniază semnificația acestei Adunări: „e primul pas ce se întreprinde spre a lărgi cursul de activitate al societății. [...] coborând coasta munților și înaintând spre marginile extreme ale țărâmului ocupat de neamul nostru, pentru că legătura sângelui și a limbii s-au dovedit de neînvinș”⁵¹.

Vasile Suci, profesor de Dogmatică la Seminar și catehet la Gimnaziul superior (din 1899), canonic metropolitan, vicar capitular al Mitropoliei (din 1918), apoi mitropolit al Bisericii Române Unite. Membru de Onoare al Academiei Române, vicepreședinte al ASTREI (1911-1920), apoi membru de onoare, președinte al Consiliului Național Român din Blaj, în 1918. *Dicționarul Teologilor Români* consemnează faptul că « datorită lucrărilor sale de Teologie sistematică, este socotit cel mai de seamă teolog al Bisericii unite din Transilvania. » Iar ca mitropolit „a îndrumat școlile medii din Blaj, aflate pe atunci sub conducerea Bisericii.”

Adunarea Jubiliară a ASTREI, organizată în 1911 la Blaj, cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la înființarea instituției, îl alege pe Vasile Suci vicepreședinte, demnitate în care va rămâne și după alegerea sa ca mitropolit, până în anul 1922. Apoi se retrage din această funcție însă rămâne membru în Comitetul Central al Asociațiunii și în conducerea Despărțământului Blaj contribuind la promovarea relațiilor de conlucrare dintre cele două Biserici surori și asigurarea patronajului Mitropoliei în toate manifestările Despărțământului blăjean.

Augustin Bunea, teolog, istoric și profesor renumit al Blajului. „Spirit luminat și suflet de apostol, dr. Augustin Bunea a fost unul dintre cei mai valoroși istorici pe care Blajul i-a dat istoriei neamului nostru. În același timp însă a fost un devotat sprijinitor al Asociațiunii ASTRA. Dovedește aceasta faptul că a fost, încă

⁵¹ Arhivele Naționale, Direcția Județeană Sibiu, Fond Astra, Dosar 416/ 1896, Fila 1, apud Dumitru Tomoni, *op. cit.*, p. 42

de la început, un excelent colaborator la Enciclopedia Română, în care a publicat o serie lungă de articole temeinice (peste 50!), prin care Augustin Bunea și-a valorificat cunoștințe solide de teologie, istorie și filosofie. Augustin Bunea a scris și a publicat în Enciclopedie îndeosebi articole și lucrări din domeniul Istoriei Bisericii românești, care au atras atenția și prin felul exprimării, autorul dovedindu-se astfel un priceput mânător al artei cuvântului.[...] Orator neîntrerupt, mare Om al Blajului, cu temperament de savant, ales al neamului, prototip ideal al preotului, istoric de renume, Augustin Bunea a fost un cercetător neobosit al valorilor neamului românesc, pe care le-a scos în lumină și prin articolele publicate în Enciclopedia Română din 1904.”⁵²

Nu trebuie uitat faptul că dascălii blăjeni de elită au fost membri ai secțiilor literar-științifice ale ASTREI, colaboratori ai Enciclopediei Române, membri ai Academiei Române, distinse figuri culturale.

În perioada interbelică, în școlile Blajului se impune o generație nouă, profesori tineri, entuziaști, bine pregătiți care îmbrățișează idealul ASTREI dând un impuls neașteptat, inițiative menite să atragă intelectualii din Blaj și din satele aparținătoare în manifestările cultural-artistice. Această perioadă a impus o strălucită pleiadă de dascăli și devotați membri ai ASTREI precum: Ștefan Manciu, Traian Gherman, Pavel Dan, Al. Lupeanu-Melin, Radu Brateș, Ioan Miclea, Toma Cocișiu, Simion Gizdav, Celestin Cherebețiu, Sigismund Toduță, Nicolae Comșa, Virgil Fulicea, Coriolan Suci, Teodor Megieșan, Ioan Vultur ș. a. Spre a ilustra preocuparea permanentă a Conducerii Despărțământului Blaj pentru sporirea numărului de membri, din toate categoriile sociale, indiferent de confesiune sau opțiune politică, redăm, în anexe, câteva situații cu membrii în diverse perioade de evoluție.

În fruntea Despărțământului Blaj se află, de la întemeiere până la 1948, profesori-preoți „o pleiadă aproape unică în viața noastră românească, care au susținut, cu scrisul și fapta, ridicarea neamului românesc. Cei mai mulți și-au legat numele de vreo publicație periodică, de vreun volum începător în literatura română, într-o ramură oarecare a științei, ori de vreun eveniment politic epocal din anii vieții lor. Majoritatea absolută din ei desfășoară o activitate multilaterală, pe lângă munca la catedră erau organizatori și luminători direcți ai satelor românești.” Membri Despărțământului Blaj au avut contribuții importante în susținerea secțiunilor științifice-literare, prin: Ioan F. Negruțiu, Alexandru Ciura, Ioan Rațiu, Iuliu Maniu, Ambrosiu Chețianu, Vasile Hâncu, Gavril Precup, dr. Alexandru Borza, Augustin Caliani, Traian Gherman, Ștefan Roșianu, Flaviu Domșa, Ioan Fodor, Victor Macavei, dr. Isidor Marcu, Silvestru Nestor, dr. Octavian Prie etc. La Enciclopedia

⁵² Daniela Pănăzan, *Augustin Bunea, un colaborator blăjean al Enciclopediei Române*, „Astra Blăjeană”, Anul IX, nr. 2/2004, p. 5

Română a Asociațiunii (Tom I, 1896; Tom II, 1898; Tom III, 1904) au colaborat și un număr însemnat de membri (14) ai Despărțământului Blaj, aducând importante contribuții în mod benevol, scriind studii, articole și fișe de dicționar care au rămas de referință până în zilele noastre. Între ei, amintim pe: Augustin Bunea, Ioan Fodor, Alexandru Grama, Vasile Hossu, Isidor Marcu, Ioan Micu Moldovan, Iacob Mureșianu, Ioan F. Negruțiu, Gavril Precup, Ioan Rațiu, Emil Viciu.

Conducerea Despărțământului Blaj a participat la toate Adunările Generale ale ASTREI, prin doamna Maria Morar, președinte al Despărțământului (până în anul 1995): Sibiu, Blaj, Dej, Năsăud, Orăștie, având o contribuție însemnată la Sesiunile de comunicări organizate la Blaj dar mai ales la înscrierea de noi membri. La propunerea domnului prof.univ.dr. Dumitru Acu, președinte ales al Asociațiunii în Adunarea Generală de la Dej, a fost ales un nou Comitet de Conducere al Despărțământului în data de 11 februarie 1995, în cadrul Adunării Generale. Președinte al Despărțământului Blaj a fost ales, cu unanimitate de voturi, doamna prof. Silvia Pop iar în Comitetul de conducere au fost aleși astfel: vicepreședinți – prof. Ion Buzăși, prof. Ana Hinescu, secretar literar – prof. Ioan Popa, secretar administrativ – Ioan Șerbu, bibliotecar-arhivar – prof. Ion Pop, contabil – Ana Micu, membri – protopop Vasile Brumar, protopop Ioan Fărcaș, prof. Daniel Voina. În toamna aceluiași an, 1995, în Adunarea Anuală a Despărțământului, noul președinte, prof. Silvia Pop, a făcut propunerea ca, în semn de omagiu, Despărțământul să primească numele ilustrului cărturar blăjean Timotei Cipariu, care a fost președinte al Asociațiunii (1877-1887) și primul președinte al Despărțământului Blaj. Această propunere a fost acceptată cu entuziasm în semn de prețuire și recunoștință pentru înflorirea spiritului astrist în viața culturală a Blajului și a întregii zone. Cu același prilej, doamna Silvia Pop a propus iar membrii Adunării au aprobat, ca începând din anul 1995, să fie acordat Premiul ASTRA – Despărțământul Blaj, în fiecare an, unui membru cu activitate deosebită în promovarea și slujirea idealurilor ASTREI și în cazuri excepționale Premiul Special ASTRA. Obiectivul major în activitatea Despărțământului a fost acela de a reînființa/ înființa cercuri culturale astriste și de a iniția programe de activitate. Primele cercuri reînființate au fost, în lumina tradiției, cele sătești: Roșia de Secaș și Ohaba (1997), Sâncel (1998), Pânade (1999), Biia, Crăciunelu de Jos (2000), Cergău Mare (2001), Jidvei (2002), Șona, Căpâlna de Jos (2003), Cetatea de Baltă (2004), Bucerdea Grânoasă, Mihalt, Micăsasa (2005). Despărțământul „Timotei Cipariu” Blaj a continuat să promoveze tradițiile înaintașilor, obiceiurile tradiționale ale satelor românești, forme și mijloace de manifestare a spiritului astrist dar a impus și consolidat noi direcții de acțiune, specifice perioadei postdecembriste. Noutatea incontestabilă este aceea că Despărțământul a înțeles să atragă tineri pe care să-i însuflețească pentru idealul

ASTREI de solidaritate a românilor de pretutindeni prin cultură. În acest sens, a fost înființat, în 15 mai 1995, primul cenaclu astrict de literatură pentru tineri, numit „Fântâni ale darurilor”, parafrazând celebra sintagmă rostită de Episcopul – Întemeietor al Școlilor Blajului, Petru Pavel Aron. Mult mai mult de-atât, în școlile Blajului au fost înființate cercuri culturale ale Despărțământului: Cercurile de Istorie și de Folclor la Școala cu Clasele I-VIII „Toma Cocișiu”, Cercurile de Istorie și de Literatură la Colegiul Național „I. M. Clain”, Cercurile de elevi de la Grup Școlar „Timotei Cipariu” și de la Grup Școlar Agricol.

Despărțământul ASTRA Blaj a fost și rămâne o prezență activă în viața culturală și spirituală din întreaga zonă, prin modelele exemplare pe care le-a impus în conștiința generațiilor. Pilda și testamentul înaintașilor sunt actuale. Ei au scris, au luptat și s-au rugat ca neamul nostru să dăinuie în veac. Despărțământul Blaj, reactivat după 1990 (din 1995 Despărțământul „Timotei Cipariu” Blaj) are șansa, dar și dulcea povară, de a continua și îmbogăți zestrea spirituală lăsată moștenire.”⁵³ Dintre manifestările culturale importante care ne reprezintă astăzi putem aminti: Tabăra de Cultură și Civilizație „ACASĂ LA NOI”, Deniile Eminesciene, Concursul Internațional de Creație Literară „Veronica Micle” (toate depășind zece ani de când sunt organizate de către Asociațiunea ASTRA, prin Despărțământul ASTRA „Mihail Kogălniceanu” Iași, împreună cu Despărțământul „Timotei Cipariu” Blaj), Concursul Național de Poezie „Fântâni ale darurilor”, Serbările ASTREI pe Câmpia Libertății, zilele Școlilor Blajului, Întâlniri cu scriitori din țară și din afara granițelor țării, diverse înfrățiri cu instituții culturale din afara granițelor (de exemplu, înfrățirea cu Centrul Mondial de Poezie și Cultură „Giacomo Leopardi” din Recanati – Italia, și cu Societatea „Limba noastră cea română” Chișinău – Moldova), Tabăra de Creație organizată în cadrul Concursului de Poezie „Veronica Micle”, Festivalul Internațional de Muzică Clasică intitulat „Camerata blăjeană” (trei ediții), Colocviile „Aron Cotruș” și Colocviile „Ion Agârbiceanu”, Festivalul de Muzică Populară pentru tineri „Comoara satelor”, Festivalul de Folclor „Cântec și joc de pe Târnavă”, Concursul de Poezie Patriotică „Noi suntem români”, Festivalul de Colinde „O, ce veste minunată!”. Nu lipsite de importanță sunt o multitudine de manifestări cultural-artistice: simpozioane, sesiuni de comunicări, medalioane literare, mese rotunde, serate literare, expoziții de carte și artă plastică, expoziții de artă religioasă și de artă populară, conferințe religioase, lansări de cărți și reviste, turnee artistice, pelerinaje culturale etc. Cu alte cuvinte, „activitatea Despărțământului a fost una de continuitate și diversificare a formelor și

⁵³ Silvia Pop, „Astra blăjeană”, *Din istoricul Despărțământului ASTRA Blaj*, Anul 6, nr. 4/ 2001, p. 16

modalităților de organizare a manifestărilor culturale [...] Programele Despărțământului au fost concepute ca având un caracter local, județean, interjudețean, național, reușindu-se și parteneriate pentru acțiuni de nivel național și internațional (Roma – Italia, Chișinău – Rep. Moldova).⁵⁴

În anul 1996, Despărțământul editează publicația „Astra Blăjeană” cu apariție trimestrială (martie, iunie, septembrie, decembrie). Primul număr a apărut în decembrie 1996, în format tabloid, cu patru pagini, 500 de exemplare. Din al doilea an, 1997, revista apare sub conducerea unui colectiv de redacție compus din: Ion Moldovan (redactor-șef), Silvia Pop (redactor șef-adjunct), Onița Mărghitan (secretar de redacție), Ion Buzăși, Ana Hinescu, Ioan Popa, Teodor Seiceanu, Daniel Voina (membri). În același timp, a crescut numărul de pagini și au survenit modificări în componența colectivului redacțional. De la al treilea număr, septembrie 1997, redactorul șef al revistei este Silvia Pop, iar din decembrie 1997 apar noi redactori: pr. Vasile Benchea și prof. Cornel Tatai-Baltă. Din 1998 revista apare cu zece pagini iar secretar de redacție este Cristian Glonț. Următoarele ediții apar în același format tabloid, în 16 sau 24 pagini, în funcție de evenimentele organizate și evocate în revistă. În decursul acestor ani, până în 2005, colectivul redacțional i-a numărat în rândul său pe: Silvia Pop (redactor-șef), Dinu Virgil (secretar de redacție), Vasile Benchea, Ion Buzăși, Ioan Fărcaș, Ana Hinescu, Claudia Oancea-Raica, Maria-Daniela Pănăzan, Petru Pinca, Ioan Popa, Anton Rus, Cornel Tatai-Baltă, Daniel Voina (membri) iar colaborator permanent este poetul Ion Mărgineanu.

Revista este structurată pe câteva rubrici permanente susținute de redactorii revistei: Ecumenica, Personalități blăjene, Comemorări. Aniversări, Din activitatea ASTREI și a Despărțământului Blaj, Viața Cărților, Pagina Tinerilor, ASTRA și Școala, Plastica, Revista Revistelor. Alte rubrici sunt susținute cu entuziasm și devotament de cărturari legați sufletește de ASTRA Blaj: ÎPS Andrei Andreicuț al Alba Iuliei, ÎPS Lucian al Blajului, Ioan Chindriș, Ion Brad, Vistian Goia, Mircea Popa, Dumitru Acu, Areta Moșu, Ioan Seni, Bernard Ștef, Ioan Mitrofan, Sever Ursa, Arcadie Hinescu, Sorin Leon Munteanu, Marcel Știrban, Nicolae Băciuț, Vasile Frățilă, Marcela Ciorte, Viorica Lascu, Adrian Solomon, Ioan Rațiu, Mircea Maier, Angela Groza, Mioara Tipuriță, Sabina Marinescu, Maria Toma, Valeria Avram, Horia Cucerzan, Nicoară Horea, Mircea Frențiu, Ioan Sava, Negoită Irimie, Mihaela Gârlea, Mia Pădurean, Mihai Buia, Dumitru Frăcea, Crișan Mircioiu etc.

„Astra Blăjeană” este o oglindă a numeroaselor activități organizate de către Asociațiunea ASTRA prin Despărțământul Blaj dar și a întregii vieți culturale și

⁵⁴ Silvia Pop, *Timotei Cipariu. Contemporanul nostru. Repere cultural-astriste*, Editura ASTRA, Blaj, 2005, p. 102

spirituale blăjene pe care o animă și o susține neîntrerupt. De asemenea, revista promovează imaginea emblematică a satelor românești prin activitățile Cercurilor Culturale dar și cronici, informații, reflecții despre acțiunile importante ale celorlalte Despărțăminte din țară și de peste hotare. Pagini însemnate sunt dedicate personalităților ilustre ale Blajului și nu numai: I. Micu Clain, Gheorghe Șincăi, Petru Pavel Aron, Samuil Micu, Timotei Cipariu, mitropolitul Alexandru Șterca Șuluțiu, Augustin Bunea, Ion Agârbiceanu, Pavel Dan, Nicolae Comșa, Ștefan Manciu, Coriolan Suci, Ioan Vultur, Ioan Miclea sau mitropolitul Andrei Șaguna, Mihai Eminescu, I. L. Caragiale, Ștefan cel Mare și Sfânt, Mircea Eliade, George Enescu, Papa Ioan Paul al II-lea, ÎPS Antonie Plămădeală, Liviu Rebreanu, Octavian Goga, Ioan Alexandru, George Coșbuc etc.

Editura ASTRA a luat ființă la 28 septembrie 1999, din inițiativa prof. Silvia Pop, președintele Despărțământului, care a reușit cu sprijinul regretatului cărturar astrict Traian Brad, director al Bibliotecii Județene „Octavian Goga” din Cluj-Napoca, să o fondeze, continuând și pe această cale tradiții culturale blăjene. Scopul înființării acestei edituri a fost acela de a afirma și promova marile realizări ale ASTREI blăjene, de a readuce în actualitate personalitățile care au slujit idealul ASTREI la Blaj, de a promova tinerii creatori blăjeni dar și alți autori preocupați de patrimoniul valorilor astricte.

De la primele apariții – antologiile *Poeme despre singurătate și dragoste și Fântâni ale darurilor* (1999) până la sfârșitul anului 2005, Editura a tipărit aproape 50 de volume. Preocupările editoriale sunt dintre cele mai diverse și reflectă bogata activitate a ASTREI Blaj atât din trecut cât și din prezent. O parte dintre cărțile tipărite constituie un omagiu adus vrednicilor înaintași ca și Blajului, un oraș ce mustește de istorie. Alte cărți sunt expresia a trăirilor lirice, epice sau plastice ale unor autori blăjeni: poezie, proză, pictură.

Editura și-a făcut o datorie de onoare din a redescoperi, a îngriji și a publica monografiile satelor unde Despărțământul ASTRA Blaj a menținut și promovat tradiții și activități culturale cu scopul de a lumina și spiritualiza lumea satelor. Aceste monografii sunt: *Pănade – 700 ani*; *Biia – 800 ani*, *Sâncel – 750 ani*; *Cergău Mic*.

Una dintre primele cărți valoroase tipărite de Editura noastră este „*Eminescu și Blajul*”, scrisă de eminentul cărturar blăjean, prof.univ.dr. Ion Buzași: „o carte despre raporturile lui Eminescu, Poetul Național, cu orașul pe care l-a numit așa de frumos, Mica Romă, este firește necesară, chiar dacă se înscrie în sfera minimalizată de unii exegeți, a contribuțiilor de istorie literară locală. De la apariția cărții lui Elie Dăianu, *Eminescu în Blaj. Amintiri ale contemporanilor*, au trecut mai bine de trei pătrare de veac. De atunci în studiile de istorie literară, popasul eminescian la Blaj, în primăvara anului 1866, a căpătat dimensiunile unui semnificativ capitol din biografia poetului, depășindu-și stadiul

anecdotic al felului în care și-a petrecu Eminescu cele trei-patru luni în orașelul de la încrângătura Târnavelor.”⁵⁵

O importanță majoră a fost acordată promovării tinerilor creatori care s-au remarcat în cadrul concursurilor organizate sub patronajul ASTREI. Astfel, până în 2005, ASTRA Blaj a publicat toate antologiile Concursului Internațional de Creație „Veronica Micle”, dar și trei antologii ale Concursului Național „Fântâni ale darurilor” (1999, 2001, 2005). Asumându-și responsabilitatea de a tipări aceste antologii, Editura ASTRA și-a adus contribuția la stimularea spiritului creator al tinerilor. Președintele juriului la toate edițiile Concursului „Veronica Micle”, poetul Nicolae Turtureanu, susținea următoarele aprecieri: „Concursul de poezie, discuțiile, vizitarea unor lăcașuri de cult și de cultură, chiar simpla descindere în această fascinantă zonă a Apusenilor, au putut fi deschizătoare de orizonturi, spre câmpul vast al Scripturilor Române, fertilizându-le, sper, calea spre propria ființă lirică, astfel încât să devină „purtătoarele de cuvânt ale generației 2000.” Desigur nu toate participantele la acest colocviu liric vor confirma, unele vor opta pentru alte meniri, poate la fel de importante pentru împlinirea propriului destin dar le va rămâne bucuria lecturii, ele vor fi prietenele poeziei într-un veac (și într-un mileniu) ce-și arată de pe acum pragmatismul și, desigur, indiferența la drama interioară și la sublimarea ei prin cuvânt”.⁵⁶ Tot în acest spirit al promovării tinerilor creatori, Editura și-a asumat debutul în volum a două poetese: blăjeanca Maria-Daniela Pănăzan și basarabeanca Natalia Talmacec. Volumul de debut al Danielei Pănăzan s-a bucurat de aprecieri favorabile: „configurează un portret și un spațiu spiritual. Anunță o viziune și o sensibilitate cu deschideri spre izvoarele religioase ale poeziei. Actualizează o bogată tradiție, din care extrage alte și alte înțeleșuri. Scoate la iveală comori inepuizabile ale satului în care s-a născut, satul Sîncel. [...] Asociațiunea ASTRA, Despărțământul „Timotei Cipariu” are bucuria de a aduce la lumină o carte cu un mesaj luminos. Prin apariția acestui volum, ASTRA își propune să promoveze talente tinere care se apropie cu pasiune și luciditate delicată de mesajul divin.”⁵⁷ Această apreciere este confirmată deja în volumul următor al Danielei Pănăzan, *Psalmodiare Iubirii*, pentru că: „mai mult decât „poeme în proză” sau „versuri”, cum intitulează autoarea cele două secțiuni ale volumului, cuvintele se ridică spre cer, ode și imnuri de slavă, de mulțumire și binecuvântare pentru viață și lumină, „psalmi ai iubirii”.⁵⁸

⁵⁵ Ion Buzași, *Eminescu și Blajul*, Argument, Editura ASTRA Blaj, Ediția a II-a, 2000, p. 7

⁵⁶ Nicolae Turtureanu, *Prietenele poeziei*, Prefață la *Poeme despre singurătate și dragoste*, Editura ASTRA Blaj, 1999, p. 4

⁵⁷ Silvia Pop, *Prefață* la volumul Daniela Pănăzan, *Dor de acasă*, Editura ASTRA Blaj, 2003, pp. 1-3

⁵⁸ Dinu Virgil, *Lumina din inimă*, Astra blăjeană, Anul IX, Nr. 2 (31), Iunie 2004, p. 2

Editura a tipărit studii și antologii de poezie populară, cum este *Târnava cu apă rece* a distinsului profesor din Sâncel, Teodor Seiceanu, despre care Ion Brad scria că „ținem să laudăm și mai mult talentul, pasiunea și perseverența cu care iubitul nostru dascăl, nu doar de carte, ci și de omenie și patriotism curat, Teodor Seiceanu, a știut să adauge lungului șir de culegeri ale poeziei populare încă un popas de lumină și un reper de orientare intelectuală.”⁵⁹

Cartea lui Vasile Frățilă, *Graiul de pe Târnave*, este „o încercare de studiu monografic, istoric și descriptiv asupra graiului de pe Valea Inferioară a Târnavelor. Graiul acestei regiuni se încadrează în graiurile ardelenesti vorbite între cursul mijlociu al Mureșului până spre Orăștie și cursul Oltului transilvănean. Zona cercetată de noi cuprinde Valea Târnavei Mici de la Cetatea de Baltă la Blaj, a Târnavei Mari, de la Micăsasa până la Blaj și a Târnavelor unite, lângă Blaj, până la vărsarea lor în Mureș, în apropierea localității Mihalț.”⁶⁰

Analizând o altă carte publicată de ASTRA Blaj, despre primul istoric al școlilor blăjene, Nicolae Brânzeu (ediție îngrijită de I. Popa), prof. Vistian Goia scrie: „pentru că nu putea să dea uitării școlile și dascălii care i-au deschis mintea și lumina destinul, tocmai dintr-un sentiment de grațitudine, compune Istoria școalelor din Blaj. E vorba aici de școală, de profesori și preoți, de colegi și cărți citite în Bibliotecile Blajului, de cultură și sentiment național [...] Meritul cărții lui Nicolae Brânzeu rămâne acela c-a îndrăznit să pună primele pietre la temelia istoricului școlilor blăjene.”⁶¹

„Timotei Cipariu și ASTRA”, scrisă de Ștefan Manciulea (apărută la Editura ASTRA), este cu adevărat „o carte a ASTREI”, cum o supranumește scriitorul Ioan Popa, o carte „a facerii și devenirii ei în care personalitatea lui Timotei Cipariu este preponderentă. [...] Cartea urmărește drumul parcurs de Asociațiune, în devenirea ei, Timotei Cipariu implicându-se încă dintru început.”⁶² „Blajul în dialoguri subiective” realizată de scriitorul Ioan Popa este o oglindă frumoasă a personalităților blăjene, „o carte de recunoștință pentru Blaj, mărturisind un lucru știut din studiile istorice și evocările literare: faima orașului se datorează în primul rând școlilor sale [...] Se înscrie în șirul evocărilor memorabile despre mica noastră Romă ardeleană și despre ale sale „fântâni ale darurilor” – Școlile Blajului.”⁶³

⁵⁹ Ion Brad, *Un elogiu meritat*, Prefață la *Târnava cu apă rece*, 1998, p. 8

⁶⁰ Vasile Frățilă, *Graiul de Târnave*, Editura ASTRA Blaj, 2005, p. 3

⁶¹ Vistian Goia, *Nicolae Brânzeu, istoric al școlilor din Blaj* (recenzie), „Astra Blăjeană”, Anul V, Nr. 4 (17), 2000, p. 11

⁶² Ioan Popa, *O carte a Astrei*, „Astra Blăjeană”, Anul VI, Nr. 4 (21), Decembrie, 2001, p. 13

⁶³ Ion Buzași, *Blajul în dialoguri subiective*, „Astra Blăjeană”, Anul VI, Nr. 4 (21), Decembrie, 2001, p. 13

„Veniți de luați lumină!” (coord. Ion Brad) este antologia aniversară a generației de la 1848, iar cu acest titlul avem „chemarea mântuitoare din sfânta noapte a Învierii. [...] O carte puțin obișnuită, o generație istorică își prezintă într-un mod original cartea de vizită. Este o generație istorică în dublu sens: generația Centenarului Revoluției de la 1848 și generația care încheie o glorioasă existență, aproape biseculară a Școlilor Blajului.”⁶⁴ Antologia este „asemenea apei. Izvorul din care apa curge ca element de susținere a vieții, din care cu cât curge, apa se face mai bună, dar și izvor de viață prin mărturiile celor ce au rămas despre cei care s-au dus, ca o neostoită legătură dintre generații.”⁶⁵

O lucrare de mare valoare publicată de Editura ASTRA Blaj este cartea lui Nicolae Comșa, *Portrete și studii literare*: „Pot afirma fără să greșesc că Nicolae Comșa, așa cum ne apare din paginile acestor antologice, este cel mai important cronicar al Blajului, nu numai în latura istorică, unde a excelat Ștefan Manciulea, dar și în cea literară, unde și-au însoțit numele încă din primii ani blăjeni, cu Pavel Dan și Radu Brateș, afirmându-se mai larg decât ei în critică, istorie literară și gazetărie.”⁶⁶

O preocupare constantă a Editurii a fost aceea de a publica albume istorice, literare și de artă prin care să formeze gustul estetic al cititorilor și iubitorilor de frumos. Un album de mare valoare este cel realizat de către istoricul și criticul de artă Cornel Tatai-Baltă, album dedicat lui Iuliu Moga. Cartea răspunde unei cerințe imperioase: „se simțea în literatura de specialitate o necesitate de recuperare, reconstituire și restituire, dar și de o analiză specializată a biografiei activității artistice și bibliografiei referitoare la Iuliu Moga, necesitate în întâmpinarea căreia vine această lucrare. Cartea este astfel structurată încât să ofere cititorului o viziune sincronică și sintetică a vieții și activității pictorului blăjean.”⁶⁷

Interesante sunt și albumele omagiale: *Eminescu și Blajul* (Ion Buzași și Silvia Pop), și celelalte, alcătuite de Ana Hinescu, în colaborare cu Ion Buzași, Daniel Voina, Simona Frâncu: *Școlile Blajului 1754-2004*, *Blajul – personalități, monumente pașoptiste*, *Timotei Cipariu. Bicentenarul nașterii (1805-2005)*, *Blajul și Marea Unire* etc. Scriitorul Ioan Popa este un exemplu de slujitor astrist, prin scriitură. Aproape toate cărțile pe care le-a scris au fost publicate la Editura

⁶⁴ Ion Buzași, *Veniți de luați lumină*, „Astra Blăjeană”, Anul VIII, Nr. 3 (28), Octombrie 2003, p. 2

⁶⁵ Mircea Maier, *Veniți de luați lumină*, „Astra Blăjeană”, Anul VIII, Nr. 3 (28), Octombrie 2003, p. 2

⁶⁶ Ion Brad, *Nicolae Comșa – Portrete și studii literare*, „Astra Blăjeană”, Anul IX; Nr. 3 (32), Octombrie 2004, p. 20

⁶⁷ Anton Rus, *Cornel Tatai, Iuliu Moga (1906-1976)*, „Astra Blăjeană”, Anul IX, Nr. 2 (31), Iunie 2004, p. 13

46..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

ASTRA Blaj, dovadă de prețuire: *Cerul și pământul de acasă* (Vol. 1 -2000, Vol. 2 – 2002), *Odinioară la Purpura* (2001), *Dialoguri subiective* (2002), *Patimi și iubiri la Purpura* (2003), *Folclor secășan. Studii și articole* (2004), etc.

Se poate aprecia faptul că Asociațiunea ASTRA prin Despărțământul „Timotei Cipariu” Blaj a avut (și sperăm să mai aibă și de acum încolo!) un rol însemnat în promovarea idealurilor Asociațiunii iar, în noul context social-cultural, și a menținerii relațiilor de colaborare cu cele două Biserici surori, bucurându-se de susținere și sprijin moral și material deoarece „Blajul nostru este cunoscut ca un mausoleu istoric, dar și ca un centru de promovare a spiritului astrist. Blajul a dat ASTREI în perioada ei de glorie, doi președinți: Timotei Cipariu și Ioan Micu Moldovan. Spiritul lor și al multor cărturari aștrști a călăuzit viața culturală blăjeană, a impus repere de slujire pentru multă vreme. Manifestările cultural-artistice organizate de Despărțământul Blaj au confirmat că spiritul ASTREI este necesar în Blaj și în satele unde s-au reînființat cercuri aștriste. Despărțământul Blaj continuă tradiția bogată.”⁶⁸

Colaborarea cu ASTRA Centrală și cu celelalte Despărțăminte s-a realizat pe baza unor parteneriate și a unor fructuoase schimburi cultural-artistice, concretizate mai ales în manifestările realizate cu Despărțămintele Iași, Năsăud: Tabăra de Cultură și Civilizație Românească „Acasă la noi”, Concursul Internațional „Veronica Micle”, Festivalul Internațional „Camerata Blăjeană”, Concursurile de Poezie și Muzică: „Fântâni ale darurilor”, „Ocrotiți de Eminescu” și „Comoara Satelor”. La aceste acțiuni au colaborat și alte Despărțăminte ale ASTREI: Sibiu, Făgăraș, Brașov, Câmpeni, Târnăveni, Aiud, Târgu Lăpuș, Cluj-Napoca, Alba Iulia, Baia Mare, Orăștie, Arad etc.

În spiritul tradiției impuse de la început de Mitropoliții Andrei Șaguna și Al. Sterca Șuluțiu, Despărțământul Blaj a încercat să desfășoare activitatea sub îndrumarea și buna învățătură a Bisericilor surori, care au contribuit prin Înălții Ierarhi, ÎPS Mitropolit Lucian al Blajului și ÎPS Andrei Andreicuț al Albei Iulia, la refacerea atmosferei spirituale și de comuniune la ASTRA. Secțiunea religioasă a fost prima reînființată după 1990, dovedind dorința de a susține și a ajuta la reînvierea spiritului astrist la Blaj. Cu ajutorul celor două Protopopiate, conduse de Părintele Vasile Brumar și Părintele Ioan Fărcaș, au avut loc numeroase acțiuni: conferințe, serate religioase, lansări de cărți, Festivalul de Colinde, Serbări de Crăciun, concursuri de poezie și muzică religioasă.

Un sprijin logistic substanțial l-a constituit, mai ales în perioada 1995-2005, cel venit din partea instituțiilor școlare patronate de Ministerul Educației și Cercetării prin: Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia, Inspectoratul Școlar Județean Alba, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, Universitatea de

⁶⁸ Silvia Pop, *Spiritul ASTREI*, „Astra blăjeană”, Anul VII, Nr.1/ 2002, p.1

Medicină și Farmacie Cluj-Napoca, Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu, Universitatea „Al. Ioan Cuza” Iași, Universitatea „Andrei Șaguna” Constanța, Institutul de Istorie „George Barițiu” Cluj-Napoca, Facultatea de Teologie Greco-Catolică Blaj, Colegiul de Institutori „Spiru Haret” București, filiala Blaj, Colegiul de Institutori „Gheorghe Șincai” Blaj, Colegiul Național „I. M. Clain” Blaj, Liceul Teologic Greco-Catolic Blaj, Grup Școlar Agricol Blaj, Grup Școlar „Timotei Cipariu” Blaj, Școala cu clasele I-VIII „Toma Cocișiu” Blaj, Școala cu clasele I-VIII „P.P. Aron” Blaj, Școala cu clasele I-VIII „Simion Bărnuțiu” Blaj, Școala cu clasele I-VIII Sâncel, Școala cu clasele I-VIII Biia, Școala cu clasele I-VIII Șona, Școala cu clasele I-VIII Cergău Mare. La fel de important a fost și este sprijinul Ministerului Culturii prin DJPCCPCN Alba, DJTS Alba, Biblioteca Județeană „Lucian Blaga” Alba Iulia, Biblioteca Municipală „Școala Ardeleană” Blaj, Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj-Napoca, Biblioteca Județeană ASTRA Sibiu, Muzeul Unirii Alba Iulia, Muzeul de Istorie „Augustin Bunea” Blaj, Casa de Cultură „I. Mureșianu” Blaj. O colaborare permanentă și eficientă a existat cu alte instituții non-guvernamentale, cărora le mulțumim cu aleasă grațitudine: Fundația „1 Decembrie 1918” Alba Iulia, Fundația „Ioan Sălcudean” Biia, Societatea Cultural-Patriotică „Avram Iancu”, Filialele din Alba Iulia și Cluj-Napoca, Asociația Etnografilor și Folcloriștilor din județul Alba, Societatea Limba noastră cea Română din Chișinău, Societatea „Mihai Eminescu” din Cernăuți.

Financiar, Despărțământul a fost susținut în această perioadă de instituțiile județene și locale: Consiliul Județean Alba, Prefectura Județului Alba, Consiliul Local Blaj și Primăria Blaj, care au sprijinit aproape toate manifestările importante organizate la Blaj sub patronajul Asociațiunii ASTRA. Acțiunile Cercurilor sătești au fost susținute de către Primăriile și Consiliile comunale, dintre acestea distingându-se manifestările de amploare numite generic „Fiii satului” de la Pănade, Biia, Sâncel, Cergău.

La împlinirea unui veac și jumătate de la întemeierea Asociațiunii, aducem omagiu tuturor marilor cărturari blăjeni care au slujit ASTRA, au apărut, au afirmat și au transmis până astăzi valorile sacre ale neamului. Suntem datori, în fața lor, să păstrăm vie flacără ASTREI întru nemurirea spiritului românesc.